

Vlaanderen
is energie

#WINDGIDS

Praktisch naar succesvolle projecten

Voorwoord

We staan voor een enorme uitdaging. We willen in de komende jaren grote stappen zetten in het verduurzamen van het energiesysteem in Vlaanderen. Het totale energieverbruik moet sterk omlaag en de energie die we nog nodig hebben, willen we zoveel mogelijk uit lokale hernieuwbare bronnen opwekken.

Windmolens kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de realisatie van deze doelstelling. Groene stroom produceren met windmolens is immers één van de meest kostenefficiënte technieken op dit moment en het heeft ook steeds minder financiële steun nodig.

Uit onderzoek blijkt dat het overgrote deel van de Vlaamse bevolking geen probleem heeft met windenergie. Er is maar een kleine groep (minder dan 10%) die liever geen windmolens in zijn gemeente ziet opduiken. Er is wel veel vraag (ruim 90% van de Vlamingen) naar informatie en/of betrokkenheid bij de planning en uitvoering van de projecten. De algemene ingesteldheid zit dus goed, maar dat betekent nog niet dat er al een stevig lokaal draagvlak is.

Een lokaal draagvlak komt niet vanzelf. Daar is hard werk voor nodig, van alle partijen (de projectontwikkelaar, de lokale besturen, de plaatselijke bevolking,...). **Een goed project betreft burgers van bij de start en laat de samenwerking ook doorlopen nadat de wieken zijn beginnen te draaien.** Dat betekent informeren, betrekken, luisteren en waar nodig bijsturen, telkens opnieuw.

Als ondersteuning bij het realiseren van nog meer succesvolle windprojecten, maakten we met tri.zone, 3E en Visuality een Windgids.

De Windgids is er in de eerste plaats voor lokale besturen en ontwikkelaars die samen werk willen maken van een lokaal draagvlak voor nieuwe en lopende windprojecten. De gids is heel praktisch opgesteld en geeft inzicht in veelvoorkomende bekommernissen, de vergunningsprocedure en (samen-)werkvormen.

Participatie bestaat in alle maten en vormen. In deze gids serveren we ook een aantal cases uit Vlaanderen en daarbuiten. We hebben niet de pretentie om volledig te zijn en niet de bedoeling om aan te geven welke aanpak de beste is. We willen vooral onderstrepen dat er veel goede visies en projectmodellen bestaan en dat maatwerk de rode draad door elk succesvol project is. De waaier aan werkinstrumenten die we aanbieden, kan daarbij een grote hulp zijn.

Het is de bedoeling dat elke lezer uit de gids haalt wat voor hem nuttig is. Net zoals het energielandschap in volle beweging is, kan ook de Windgids aangevuld worden met nieuwe goede voorbeelden. Op www.energiesparen.be/windgids vind je meer informatie.

Nog geen windmolen in jouw gemeente? Hopelijk komt daar binnenkort verandering in!

Laten we samen voor de energietransitie gaan,

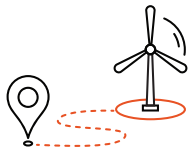
Het Vlaams Energieagentschap

Foto door ©Waldemar Brandt op Unsplash

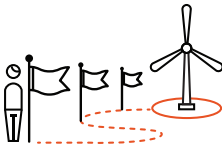
Inhoudstafel

1 Windenergie in Vlaanderen, vandaag en morgen 4

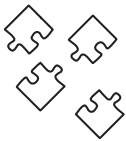
1. Een stand van zaken 4
2. Meer windenergie voor een duurzame toekomst 6
3. Iedereen wint bij een constructieve samenwerking 7

2 Onshore windontwikkeling: een complex stappenplan 9

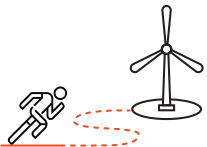
1. Haalbaarheidsstudie 10
2. Projectdefinitie 11
3. Vergunningsprocedure 12
4. Beroepsprocedure 14
5. Realisatie project: de bouwfase 15
6. Uitbating 16
7. Checklist voor gemeenten: hoe begin je eraan? 16

3 Betrokkenheid en draagvlak 17

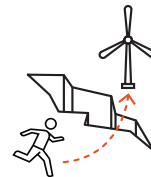
1. Betrokkenheid en draagvlak creëren vraagt maatwerk 18
2. Lokale betrokkenheid heeft veel voordelen 19
3. Werken aan het lokaal draagvlak: tips & uitdagingen 20

4 Mensen betrekken: mooi verhaal, maar hoe moet dat nu? 21

1. Weet waarom je betrokkenheid nastreeft 21
2. Stel je windteam samen 21
3. Ken je partners 21
4. Ken je buurt 25
5. Maak een plan om draagvlak te creëren 26

5 Weerstand: hoe ga je er positief mee om? 27

1. Wat is weerstand eigenlijk? 27
2. Weerstanden bij windontwikkeling 27
3. Weerstand inzetten als kracht 28
4. Draagvlak opbouwen ondanks weerstand 31

6 Communicatie is meer dan informatieverstrekking 32

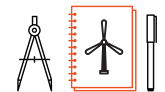
1. Menselijke en heldere communicatie 32
2. Concrete communicatievormen 33

7 Financiële participatie 34

1. Financiële participatiemogelijkheden onder de loep 34
2. Checklist financiële participatie 36

8 Werkinstrumenten 39

1. Werkinstrumenten voor draagvlakcreatie 40
2. Enkele mogelijke werkvormen 43
3. Hoe en wanneer worden burgers geïnformeerd over een project? 57
4. Werkinstrumenten voor informatie & communicatie 58

1. Windenergie in Vlaanderen, vandaag en morgen

1. Een stand van zaken

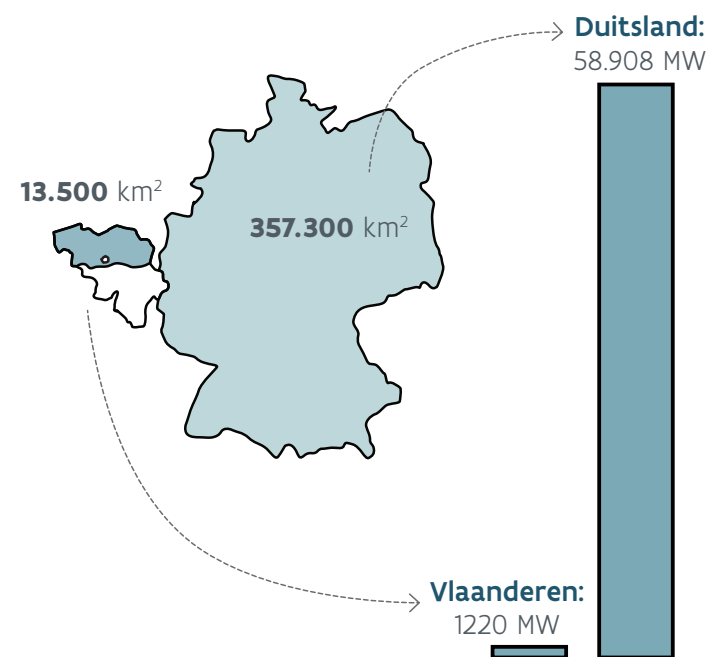
Hoe scoort Vlaanderen op vlak van windenergie? Doen we het beter of slechter dan onze burenen?

Vlaanderen heeft in de voorbije jaren een stevig vermogen aan windenergie uitgebouwd. Eind 2018 stonden er – volgens de cijfers van de beheerders – 532 grote windmolens op ons vasteland (onshore), goed voor ongeveer 1220 megawatt (MW). Op jaarbasis leverden die 532 windmolens voldoende stroom voor bijna 650.000 gezinnen.

Vlaanderen leverde in 2018 een bijdrage van ongeveer 0,7 procent van het totaal geïnstalleerde windvermogen van de Europese Unie.

Op het eerste gezicht scoort Vlaanderen niet sterk. Volgens de cijfers van EurObserv'ER behalen we de zeventiende plaats in de rangschikking van de 28 EU-lidstaten. We situeren ons in de middenmoot, na onder andere Finland, Griekenland, Nederland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en marktleider Duitsland.¹

Zeker in vergelijking met Duitsland is ons windvermogen beperkt, maar kunnen we Vlaanderen en Duitsland wel zomaar vergelijken? Duitsland heeft een oppervlakte van 357.300 km². De oppervlakte van Vlaanderen bedraagt slechts 13.500 km², nog geen 4 procent van het Duitse grondgebied dus. Is het dan niet logischer om het windvermogen in verhouding tot de oppervlakte te meten?

¹ Dit is gebaseerd op de laatst beschikbare cijfers bij publicatie van de Windgids: alle cijfers zijn terug te vinden in de Wind Energy barometer van EurObserv'ER: www.eurobserv-er.org.

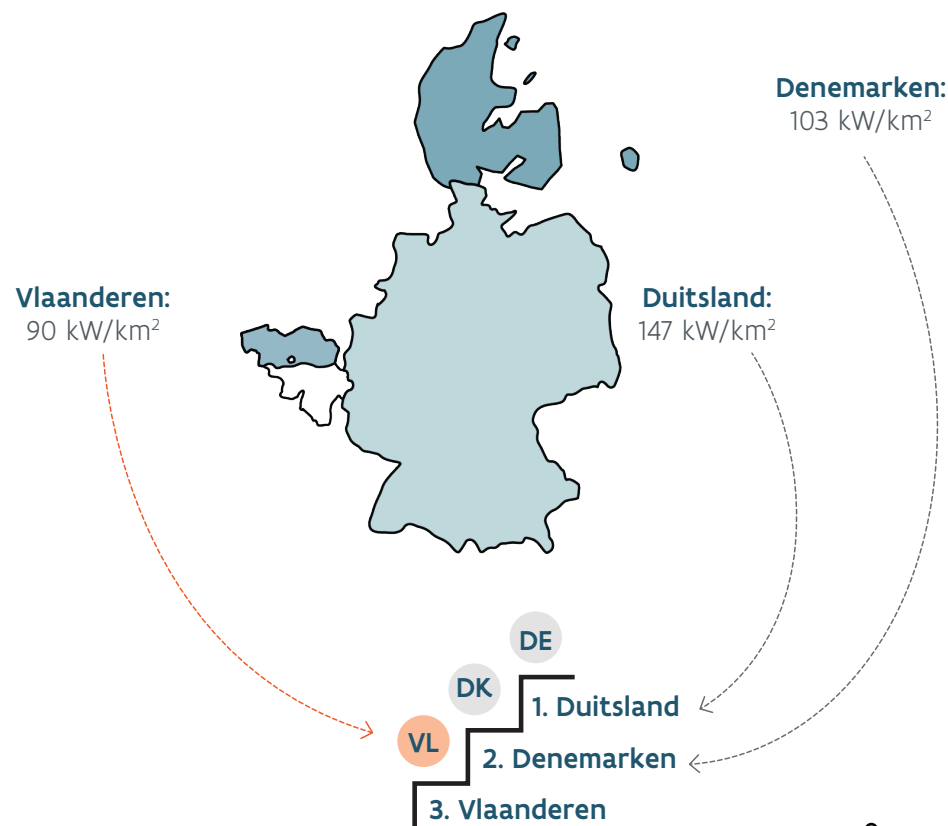
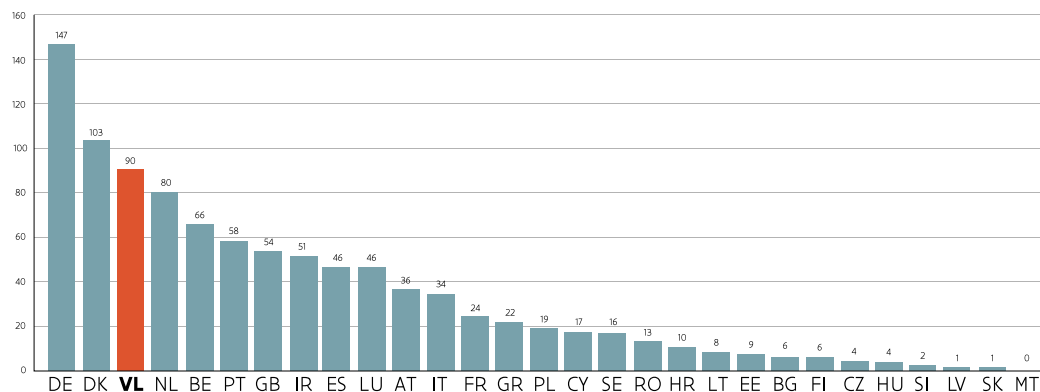
Als we het geïnstalleerde vermogen per inwoner als maatstaf nemen om de windontwikkeling te meten, ziet het plaatje er plots helemaal anders uit: Duitsland heeft - met een densiteit van 147 kW per km² - nog steeds de leiding als windkampioen van Europa. Dat Denemarken tweede wordt, hoeft opnieuw geen verbazing te wekken (103 kW per km²). Als bakermat van windtechnologie en -ontwikkeling huisvest het land bedrijven van wereldformaat in de sector. **Wie behaalt in dit scenario de eervolle derde plaats, met 90 kW per km²? Vlaanderen!**

Met een densiteit van 90 kW per km² gaan we Nederland (80 kW per km²), Portugal (58 kW per km²) en het Verenigd Koninkrijk (54 kW per km²) voor. **Zo klimt Vlaanderen dus van een magere zeventiende plaats naar de derde podiumplaats in de Europese rangschikking: een heel ander verhaal.**

In 2018 was ongeveer 3,5% van de totale Vlaamse elektriciteitsverbruik gedekt door onshore windenergie. Tegen eind 2020 moet dit aandeel tot 5 procent groeien. Vlaanderen heeft een goede start genomen, maar moet in de komende jaren nog grote stappen zetten om het aandeel hernieuwbare energie te laten stijgen. Hiervoor is er een totaal opgesteld vermogen van 1,5 GW of circa 650 windturbines nodig. Het (ontwerp) Vlaams Energieplan 2030 streeft ernaar om het vermogen verder op te trekken tot 2 GW of ongeveer 850 windturbines.

Volg op de Energiekaart (www.energiekaart.be) hoe Vlaanderen verder evolueert op het vlak van groene energie. Je kan er ook zien welke provincies, steden en gemeenten met kop en schouders boven de anderen uitsteken.

De opbrengstvoorspellingen en -waarnemingen van onze windturbines op land en in de Noordzee kan je bekijken op www.stroomvoorspeller.be. Er zijn ook jaar- en maandarchieven.

2. MEER WINDENERGIE VOOR EEN DUURZAME TOEKOMST

Om de doelstellingen voor hernieuwbare energie te halen, moeten we meer windenergie produceren. Onshore wind zal daarin een belangrijke rol spelen.

Vlaanderen is de voorbije jaren sterk vooruitgegaan op vlak van windontwikkeling. De vooruitgang is echter nog onvoldoende om de omslag naar een duurzaam energiesysteem te maken.

Dit energiesysteem 2.0 wordt in eerste instantie gebouwd op meer zonne- en windenergie. Zonnepanelen zijn namelijk zeer eenvoudig te plaatsen en de technologie ontwikkelt zich verbazingwekkend snel. Wind is dan weer de meest kostenefficiënte techniek op dit moment. Met het Windplan onderzoekt Vlaanderen hoe de procedure voor de plaatsing van een windturbine kan versneld worden en waar de meest geschikte locaties zijn.

Wind zal in de toekomst dus nog meer dan vandaag deel uitmaken van het Vlaamse landschap. Zo zal windenergie ook zichtbaarder aanwezig zijn in de leefwereld van de Vlamingen. Als Vlaanderen succesvol windprojecten wil blijven realiseren, moet het concept sterker ingeburgerd raken bij de bevolking. Voldoende draagvlak creëren, wordt dus de grote uitdaging om windenergie effectief haar plaats te geven in Vlaanderen. Een (vroegtijdige en aanhoudende) samenwerking van projectontwikkelaars, lokale besturen en bewoners kan daarop een antwoord bieden.

Foto door ©Nathan Rodriguez op Unsplash

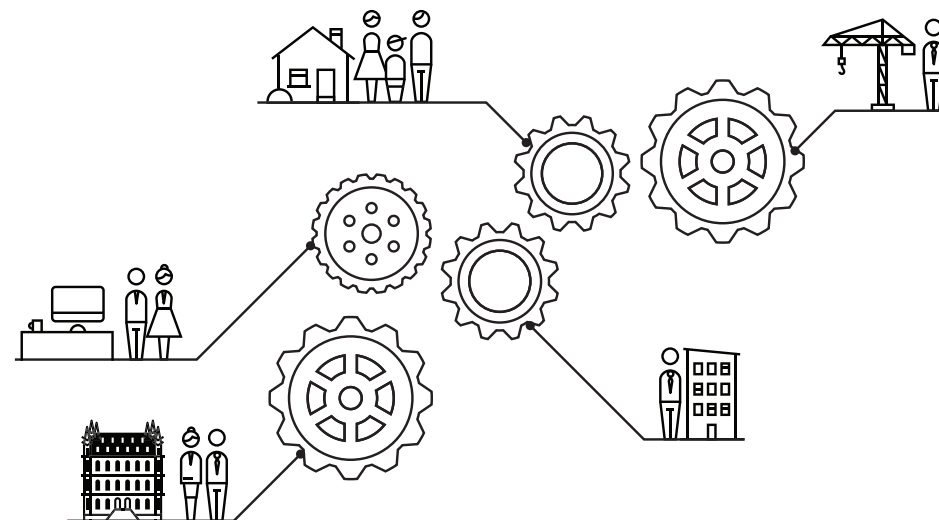
3. IEDEREEN WINT BIJ EEN CONSTRUCTIEVE SAMENWERKING

Hoewel we vandaag al kunnen vaststellen dat een aantal initiatiefnemers sterk inzetten op het betrekken van de lokale gemeenschap (zie cases), is er over het algemeen nog werk aan de winkel. **Lokaal draagvlak komt nooit vanzelf.** Een goede actieve samenwerking tussen alle partijen (zoals de projectontwikkelaar, het lokale bestuur en de plaatselijke bevolking) is een sleutel tot succes. Zo'n samenwerking start bij voorkeur lang voor een project vorm krijgt en loopt door na het moment dat de wieken beginnen draaien. Informeren, betrekken, luisteren en waar nodig bijsturen, telkens opnieuw. Dit vergt een constructieve ingesteldheid en aanhoudend initiatief van alle partijen.

Daarbij hebben we nood aan een frisse mindset waarbij we vertrekken van een opbouwende wat-en-hoe-kan-het-dan-wel-benadering in plaats van een afbrekende dat-kan-hierom-niet-benadering. De geïntegreerde omgevingsvergunning biedt hier zeker mogelijkheden, maar we mogen het belang van informeel overleg (cf. rol van de provinciegouverneurs, windwerkgroep op Vlaams niveau, ...) niet onderschatten.

Op lokaal vlak kan niet genoeg benadrukt worden hoe belangrijk steden en gemeenten zijn als gangmaker voor de noodzakelijke energietransitie en windontwikkeling in het bijzonder. Daar waar burgemeesters of het bestuur zich soms kritisch maar vooral constructief engageren, halen quasi alle windprojecten binnen een redelijke termijn de meet. Evengoed spelen de projectontwikkelaars en de lokale bevolking een belangrijke rol bij het creëren van lokaal draagvlak. **Wij-zijdenken kan best zo snel mogelijk plaats maken voor win-windenken.**

In de volgende hoofdstukken worden heel wat concrete voorbeelden, instrumenten en tips voorgesteld die de draagvlakcreatie in een hogere versnelling kunnen krijgen.

Case:

Eeklo: van windpionier tot concentratiegemeente

Eeklo lanceerde in 1999 als eerste Vlaamse stad een windplan om zelf energie te ontwikkelen in de gemeente. Dit windplan beschrijft waar wel en waar geen ruimte is voor windturbines. Dit geeft burgers zekerheid. In Eeklo kunnen burgers ook rechtstreeks participeren. Ze gebruiken thuis de elektriciteit die de windturbines opwekken en oogsten zo een deel van de winst. Het draagvlakmodel dat gesteund wordt door de ontwikkelaars geeft ook een meerwaarde voor het stadsbestuur zelf.

In 2001 verwelkomden de bewoners van Eeklo de eerste coöperatieve windturbines van Vlaanderen. De stad krijgt nog steeds erkenning voor zijn participatieve aanpak. Uit heel Europa komen delegaties inspiratie opdoen voor een gedragen energieproject.

Vandaag staan er in Eeklo veertien windturbines, acht andere zijn vergund. Dit zal de volledige elektriciteitsvraag dekken. Vanuit dezelfde visie werkt Eeklo ondertussen aan de realisatie van een warmtenet voor de volledige stad.

Eeklo steunt het provinciaal 'Beleidskader voor de inplanting van windturbines', mits ze voldoende hefboomen in handen krijgt om het draagvlak te versterken. Concreet betekent dit:

- het aanduiden van een concentratie – en een uitsluitingszone die ruimtelijke zekerheid creëren;
- streven naar 50 procent rechtstreekse participatie voor overheid en burgers;
- een bijdrage van € 5000 per jaar per windturbine aan een omgevingsfonds (zie p. 56);
- een solidariteitsbijdrage van € 5000 per jaar per windturbine aan de concentratiestad of –gemeente;
- de opname van de sociaal-maatschappelijke meerwaarden in de voorwaarden om vergunningen aan te vragen in de concentratiegebieden;
- de voorkeur geven aan projectontwikkelaars die de grootste participatie van burgers en overheid nastreven.

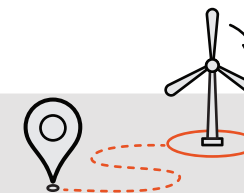
Case:

Een band met de streek: een sleutel tot succes

Wase Wind is sinds 2000 actief in het Waasland en Scheldeland. Zeven mensen kenden elkaar van de jeugdbeweging en zetten samen hun schouders onder de ontwikkeling van windprojecten in eigen regio. Zij zijn goed ingebed in het maatschappelijk leven en betrokken bij wat er reilt en zeilt. Chris Derde nam het voortouw met de oprichting van Fortech, de projectontwikkelaar waarin de coöperatie Wase Wind investeert.

Via Wase Wind genieten bewoners, bedrijven en gemeenten van het Waasland en Scheldeland van voordelige elektriciteit. Zo werd Wase Wind de eerste Local Energy Community nog voor het begrip uitgedacht was. Op dit ogenblik zijn er 2.300 coöperanten en veertien windturbines operationeel. Nog vier bijkomende zijn vergund.

Door de open communicatie verwierf Wase Wind heel wat krediet. Het contact met de burens bleef niet beperkt tot de fase van projectontwikkeling maar loopt voort tijdens de uitbating. Voor elk windturbinepark is iemand van het team begaan met de burensrelaties om eventuele hinder te kennen en zoveel als mogelijk te beperken. Daardoor is een vertrouwensrelatie gegroeid. Elk jaar komen meer dan 2.000 jongeren van scholen in de regio turbines bezoeken en proefjes doen. Wase Wind kan daarvoor rekenen op een team van 15 goed opgeleide coöperanten – gidsen.

2. Onshore windontwikkeling: een complex stappenplan

Windontwikkeling is een complex proces. De weg van een idee naar een operationeel project kent een heleboel tussenstappen. Bij elke fase moet men rekening houden met andere factoren en zullen bepaalde stakeholders een rol spelen.

Hou hierbij in het achterhoofd dat er geen vast recept bestaat om een windproject succesvol ontwikkeld te krijgen. Windontwikkeling is maatwerk. Eenvoudigweg in de ene regio kopiëren wat in de andere regio werkt, is geen garantie op succes. In dit hoofdstuk belichten we de verschillende fasen in het proces en de daarbij horende belanghebbenden.

1. HAALBAARHEIDSSTUDIE

De eerste stap bij de ontwikkeling van een windenergieproject is de uitvoering van een **haalbaarheidsstudie**. Deze studie onderzoekt de beperkingen en troeven van de site.

Op basis van een analyse van de beperkingen en de troeven wordt bekeken of de site in aanmerking komt voor de ontwikkeling van windenergie.

Mogelijke **beperkingen** zijn:

- de afstand tot woningen en bijhorende hinder voor de bewoners door geluid en slagschaduw;
- de ligging van de site binnen een zone die belangrijk is voor luchtvaart (aanwezigheid van radars of signalisatiebakens);
- de ligging binnen een zone van belang voor fauna en avifauna (Natura 2000-gebieden);
- de landschappelijke impact (invloed op de open ruimte);
- de impact op veiligheid (afstand tot gebouwen, ondergrondse leidingen, Seveso-bedrijven).

Mogelijke **troeven** zijn:

- het windpotentieel van de site: hoe hard het er waait;
- de aansluiting bij lijninfrastructuren (snelweg, spoorweg, kanaal, hoogspanningslijnen);
- de ligging in een industriële zone;
- de afstand tot een netkoppelpunt;
- de mogelijkheid tot bundeling van meerdere windturbines.

Belanghebbenden in deze fase:

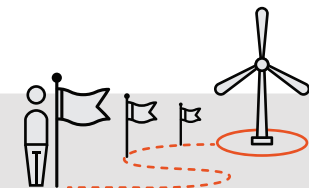
Omwille van de sterke concurrentie tussen de verschillende windontwikkelaars houden de meesten de resultaten van hun analyse in deze fase intern.

Case:

Koop eens een stuk turbine: participatieve windenergie in Nederland

Crowdfunding is hot. Daarvan getuigt de enorme belangstelling voor rechtstreekse participatie in windturbines van De Windcentrale (www.windcentrale.nl) in Nederland. Dat verloopt als volgt: een windmolen wordt opgedeeld in duizenden stukjes. Geïnteresseerde investeerders kunnen die stukjes apart aankopen en worden zo mede-eigenaar van de windmolen. Elk stukje windturbine of winddeel produceert jaarlijks gemiddeld 500 kWh. Energieleverancier Greenchoice koppelt die productie aan je eigen energieverbruik. De energie die jouw winddeel genereert, wordt dus in mindering gebracht van je energiefactuur. Voor deze 500 kWh per winddeel betaal je eenmalig € 233 en een jaarlijkse exploitatiebijdrage van gemiddeld ongeveer € 23 per jaar. Je blijft daarnaast nog wel de distributietarieven of energiebelasting betalen, maar de kost voor het opwekken van energie is voor een lange periode gedekt.

Nederlanders die met De Windcentrale investeren in duurzame energie mogen daarbij ook rekenen op een rendement van ongeveer 6 procent. Op dit ogenblik zijn er 13 windturbines, verdeeld over meer dan 60.000 winddelen, in handen van ruim 16.000 Nederlanders. De interesse in het initiatief is zo groot dat De Windcentrale momenteel met een wachtlijst voor inschrijvingen werkt. In september 2015 werd de negende windturbine in het Noord-Nederlandse Burgerbrug opnieuw opengesteld voor investeerders. In nog geen 48 uur waren alle 5.512 winddelen verkocht, goed voor een totaalbedrag van € 1,1 miljoen.

2. PROJECTDEFINITIE

In deze fase contracteert de ontwikkelaar percelen, bepaalt hij de exacte locatie en het aantal en type windturbines dat zal worden geplaatst. Hij stelt daarvoor de nodige vergunningsaanvragen op.

Als uit de haalbaarheidsstudie in de vorige fase blijkt dat de site geschikt is voor windontwikkeling, dan is het tijd voor een aantal **vervolgstappen**:

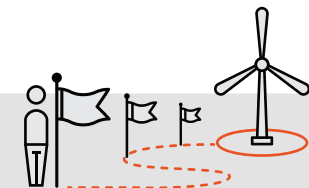
- Indien de ontwikkelaar geen eigenaar is van de betrokken percelen, contacteert hij de eigenaars. Hij doet de eigenaars een aanbod voor de plaatsing van de turbines. Na eventuele onderhandelingen ondertekenen beide partijen deze (optie)contracten al dan niet.
- Parallel aan het contracteren van de percelen, bepaalt de ontwikkelaar het aantal turbines, de mogelijke types turbines en hun locaties. Elk type turbine heeft namelijk zijn specifieke kenmerken, zowel op vlak van productierendement als inzake geluid en slagschaduw. Daar moet dus rekening mee worden gehouden.
- Afhankelijk van de gevoeligheden in het dossier kan de projectontwikkelaar een pre-advies aanvragen bij de verschillende overheidsinstanties die zullen adviseren tijdens de vergunningsfase. Hij kan ook een overleg aanvragen met deze overheidsinstanties.

Eens de definitieve locatie en het turbinetype vastliggen en de vereiste percelen onder contract staan, kunnen de vergunningsaanvragen worden opgesteld.

Belanghebbenden in deze fase:

- eigenaars van de percelen waarop de turbines geplaatst worden;
- eigenaars van percelen waarop de turbine een directe impact heeft (de wieken draaien over het perceel, er komt bekabeling, er komen toegangswegen, ...);
- in deze fase kan de projectontwikkelaar bij de betrokken instanties al adviezen inwinnen of overleg aanvragen. Het gaat hier om instanties zoals:
 - Directoraat-generaal Luchtvaart
 - Ruimte Vlaanderen (landschap)
 - Elia (hoogspanningslijnen)
 - Agentschap voor Natuur en Bos
 - de provincie

Vroeg of laat zullen er vragen en reacties komen op het project. De projectontwikkelaar kan voor het indienen van de vergunningsaanvragen al overleggen met de gemeente en de mensen uit de buurt. Zo kan de samenwerking vroeg op gang komen en is er nog ruimte om rekening te houden met de reacties en suggesties.

3. VERGUNNINGSPROCEDURE

De omgevingsvergunning van de Vlaamse overheid staat voor administratieve vereenvoudiging voor windprojecten. Het doel blijft onveranderd: de impact van windturbines op een aanvaardbaar niveau houden voor de buurt.

De omgevingsvergunning maakte een eind aan de dubbele aanvraagprocedure die jarenlang van toepassing was. Vroeger had een windproject zowel een stedenbouwkundige vergunning als een milieuvergunning nodig. En het was niet ondenkbaar dat de ene vergunning verleend werd, terwijl de andere vergunning op een weigering stootte. **Voortaan zit alles in één geïntegreerd traject.**

De omgevingsvergunning gaat na in hoeverre het windproject aansluit bij de ruimtelijke ordening, met aandachtspunten als landschappelijke inpasbaarheid, nabijheid van gebieden met een grote energievraag en aanwezige lijninfrastructuur (cf. autosnelwegen, kanalen, hoogspanningslijnen ...). De vergunning beoordeelt ook milieutechnische aspecten zoals veiligheid, geluid, slagschaduw en impact op natuur.

De omgevingsvergunning is een permanente vergunning, de maximale duur van 20 jaar is dus verleden tijd. De doorlooptijd van de vergunningsaanvraag is maximaal 120 dagen. **Dit systeem bespaart dus tijd en kosten.**

De instanties bevoegd voor de goedkeuring van windprojecten zijn in belangrijke mate de provincie en het Vlaams Gewest. De provincie voor projecten met maximaal vier windturbines die elk een vermogen hebben van meer dan 1,5 MW en in zoverre het project niet in een zeehaven ligt. Het Vlaams Gewest beoordeelt de grotere projecten of projecten die in de zeehavens gepland zijn.

De omgevingsvergunning voorziet de mogelijkheid tot een vooroverleg met de bevoegde overheid. Tijdens zo'n vergadering, die voor de opstart van de aanvraagprocedure plaatsvindt, kunnen alle betrokken instanties een indicatie geven van hoe zij staan ten opzichte van het project.

De vergunningsaanvraag verloopt digitaal via het Omgevingsloket, op de website www.omgevingsloketvlaanderen.be/project-aanvragen.

OMGEVINGSLOKET

Wat zoekt u?

Project aanvragen

Info voor behandelaars

Info voor adviesverlener

Regelgeving

Documentatie

[Home](#) > Project aanvragen

Een project aanvragen

Aanvragen van kleine werken op en rond een gebouw

Kleine werken op en rond een gebouw zijn vaak vrijgesteld van vergunning. Heeft u toch een vergunning of melding nodig, dan kunt u die in veel gevallen aanvragen via het snelinvoerloket, een vereenvoudigde versie van het Omgevingsloket.

[Meer over kleine werken op en rond een gebouw \(bv. renoveren, een terras aanleggen...\)](#)

Aanmelden namens je onderneming

[Bekijk hoe je een project en aanvraag namens je omgeving.](#)

Normenboeken omgevingsvergunning

- [Stel uw bouwplannen samen a.d.h.v. het daarvoor voorziene normenboek.](#)

Instructiefilmpjes

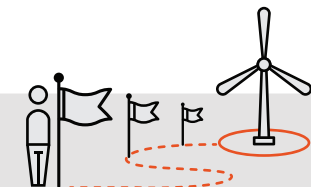
- [Bekijk de instructiefilmpjes over het omgevingsloket.](#)

As-buittest

Aanvragen van omgevingsvergunningen

[Alles over vergunningsaanvragen voor:](#)

- [stedenbouwkundige handelingen \(bouwen, verbouwen, functiewijzigingen, wijzigingen van het aantal woonegelegenheden, vellen van bomen, ontbossen ...\)](#)
- [de exploitatie van ingedeelde inrichtingen of activiteiten van klasse 1 of 2](#)
- [kleinhandelsactiviteiten \(winkel uitbaten of uitbreiden of assortiment wijzigen\)](#)
- [vegetatiewijzigingen](#)

Case:

Maldegem: van afstandsregel naar geluidsnorm

In het voorjaar van 2011 bouwde Electra-winds (nu Elicio) 7 windturbines langs de E34 in Maldegem. In het najaar van hetzelfde jaar bouwde Ecopower in het verlengde daarvan 2 windturbines op grondgebied Eeklo. In 2012 vulde AirEnergy (nu Eneco) de rij aan met nog eens 2 windturbines. Zo ontstond een windpark van 11 windturbines langsheen de E34. In 2013 diende Electrabel (nu Engie) vergunningsaanvragen in voor 3 bijkomende windturbines in dezelfde rij.

Buurtbewoners hadden bezwaren tegen de continue aangroei van het windpark en kloegen over geluidshinder. De gemeente Maldegem vroeg de exploitanten om een gezamenlijke oplossing te vinden en de provincie organiseerde een overkoepelend meldpunt om meldingen te centraliseren.

De windturbines voldeden nochtans aan de toen gangbare regelgeving en respecteerden de afstandsregel van 250 meter tot woningen. De overheid werkte ondertussen nieuwe Vlareme regelgeving uit, op basis van geluidsnormen. Daaraan moesten niet alleen de nieuwe, maar vanaf 2015 ook alle bestaande turbines voldoen.

Tijdens de winter van 2013-2014 voerde een erkend geluidskundige langdurig metingen uit op verschillende plaatsen rond het windpark. De metingen signaleerden dat er overdag geen probleem was, maar 's nachts bleek bij bepaalde weersomstandigheden de toekomstige Vlareme-norm regelmatig overschreden te worden.

De exploitanten voerden kort daarna een eerste geluidsreductieplan door en beperkten 's avonds en 's nachts de vermogens van bepaalde turbines. Meteen verdween het merendeel van de klachten. Met hun fabrikant gingen ze ook op zoek naar ingrepen om het brongeluid structureel te verlagen. Zo liet Ecopower zogenaamde haaienvinnen ('blade serrations') op de wieken van haar windturbines monteren.

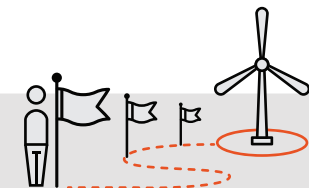
Op verzoek van de afdeling Milieu-inspectie van de Vlaamse overheid werden in 2015 en 2016 opnieuw controlemetingen uitgevoerd door een externe geluidskundige. Die metingen toonden aan dat het windpark van Maldegem aan de Vlareme-geluidsnorm voor woongebied voldoet.

Bekommernis

“Maken windturbines lawaai?”

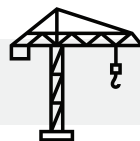

- » Enerzijds komt er mechanisch geluid uit de 'gondel', de machinekamer van een windturbine, en anderzijds is er het geluid van de draaiende wieken. Vandaag zijn windturbines heel wat stiller dan vroeger: het wiekmateriaal en de geluidsisolatie in de gondel is beter. De waarneembaarheid van het geluid hangt af van het achtergrondgeluid en van de windsnelheid. Om de overlast op een aanvaardbaar niveau te houden, legt de Vlaamse overheid geluidsnormen op aan windturbines. Hoe ver windmolens geplaatst mogen worden, hangt af van het soort locatie en de impact. De normen zijn bijvoorbeeld strenger voor woongebieden dan voor bedrijventerreinen of autowegen.
- » Tijdens de opmaak van de vergunning wordt het te verwachten geluidsniveau berekend. Eenmaal een windproject operationeel is, kan de effectieve geluidsproductie gemeten worden. Indien nodig stelt de uitbater de windturbines bij. Soms draaien turbines 's nachts op een verlaagd vermogen om geluidsoverlast te beperken. De stroomproductie ligt dan uiteraard lager.
- » De meeste uitbaters hebben een infopunt waar buurtbewoners met vragen en problemen terecht kunnen. Indien burens twijfelen over de omvang van de geluidsoverlast kunnen ze de milieudienst van de gemeente contacteren, die de afdeling Milieu-inspectie van de Vlaamse overheid kan inschakelen. Milieu-inspectie doet vaststellingen ter plaatse en gaat na of en in welke mate er een afwijking is van de afgeleverde milieuvergunning.

4. BEROEPSPROCEDURE

Bij vergunningen geldt de algemene regel dat er steeds in een beroepsprocedure wordt voorzien, ook voor windprojecten.

De omgevingsvergunning laat toe om in beroep te gaan bij de Vlaamse regering voor projecten die door de provincie zijn vergund (dit zijn projecten met maximaal 4 windturbines, die elk een vermogen hebben van meer dan 1,5 MW en niet in een zeehaven liggen). Daarna is eventueel nog een beroep mogelijk bij de Raad voor Vergunningsbetwistingen.

Belanghebbenden in deze fase:

- partij die beroep heeft ingediend
- vergunningverlenende overheid
- adviserende instanties

Case:

Windenergie & industrie: twee handen op een buik?

Avelgem is de uitvalsbasis van IVC, een industrieel bedrijf dat vloerbedekking op basis van vinyl produceert. De onderneming ontstond in 1997 en telt vandaag 1.500 werknemers met vestigingen over de hele wereld. IVC staat erop duurzaamheid maximaal te integreren in alle productieprocessen en was daarom geïnteresseerd om windturbines op de productiesite in Avelgem te plaatsen. Toen bleek dat de site potentieel had voor windproductie werd in 2008 effectief met de windontwikkeling gestart. In 2014, zes jaar na de start, konden de turbines worden geplaatst en opgestart.

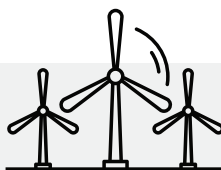
Hoewel de windturbines op een bedrijventerrein zouden komen en IVC mensen uit de buurt de kans bood financieel te participeren, was er toch stevig protest van een aantal burens. Het leidde tot een procedureslag die uiteindelijk door IVC gewonnen werd.

Mensen uit de buurt en werknemers van IVC kunnen in het project participeren via een specifieke coöperatie, die het bedrijf oprichtte. IVC verkocht duizend aandelen en elke aandeelhouder kon maximaal vijf aandelen kopen. Finaal hebben er 350 personen ingetekend. Bij de opstart van de turbines zijn windmetingen uitgevoerd en werden de machines verder afgeregeld. Sindsdien zijn er amper nog klachten.

5. REALISATIE PROJECT: DE BOUWFASE

De bouwfase van het project veroorzaakt de grootste overlast voor de omgeving: veel verkeer, bedrijvigheid op de werf en grote kranen die het uitzicht verstoren.

Zodra een ontwikkelaar alle nodige vergunningen heeft, kan hij met de bouw van het windpark beginnen.

Zodra de turbines gebouwd zijn, start een periode van proefdraaien en verder afregelen van de installatie. Vooral op het vlak van geluid moet soms nog wat bijgesteld worden. Vele windontwikkelaars lanceren in die fase, in samenwerking met de gemeente of de provincie, een infopunt waar buurtbewoners onregelmatigheden kunnen melden. Hun feedback vormt de basis om de windturbines, eventueel via bijkomende metingen, optimaal af te regelen. Indien er zich toch blijvende hinder voordoet, kunnen de buurtbewoners contact opnemen met de milieudienst van de gemeente, die desgewenst de afdeling Milieu-inspectie van de Vlaamse overheid kan inschakelen. Milieu-inspectie doet vaststellingen en gaat na of alle voorwaarden van de vergunning werden gerespecteerd. Is dit niet het geval, dan moet de uitbater ingrijpen, wat uitzonderlijk is.

Belanghebbenden in deze fase:

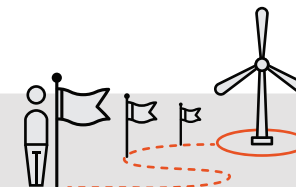
- eigenaar(s) van de percelen
- omwonenden
- turbinefabrikant
- eventuele aannemers van de civiele, elektrische of funderingswerken

Bekommernis

“Zorgen windturbines voor veel slagschaduw?”

- » Door hun hoogte creëren windturbines schaduw. Op bepaalde dagen werpen de draaiende wieken een bewegende schaduw, de 'slagschaduw'. Om de overlast op een aanvaardbaar niveau te houden, legt de Vlaamse overheid normen op. Op jaarbasis mag er nooit meer dan 8 uur slagschaduw zijn en nooit meer dan een halfuur slagschaduw per dag. De exploitant registreert voor elke turbine de effectieve slagschaduw in een logboek.
- » Met behulp van sensoren kan de exploitant beslissen om de windturbine tijdelijk stil te leggen om te voldoen aan de normen. Zeker bij de opstart van een windturbine wordt veel aandacht besteed aan een goede afstelling.
- » De meeste uitbaters hebben een infopunt waar buurtbewoners met vragen en problemen terecht kunnen. Indien burens twijfelen over de omvang van de slagschaduw kunnen ze de milieudienst van de gemeente contacteren, die de afdeling Milieu-inspectie van de Vlaamse overheid kan inschakelen. Milieu-inspectie doet vaststellingen ter plaatse en gaat na of en in welke mate er een afwijking is ten opzichte van de afgeleverde milieuvergunning.

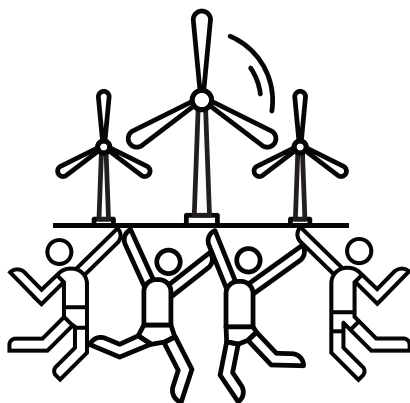
6. UITBATING

Tijdens deze fase is er weinig bedrijvigheid op de site zelf. Er wordt enkel op de site gewerkt voor onderhoud of bij periodes van ijsvorming.

Nogal wat windontwikkelaars organiseren regelmatig **bezoekdagen** voor omwonenden, scholen en andere geïnteresseerden.

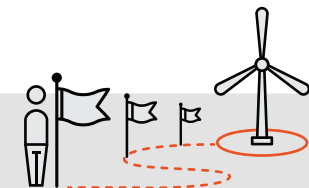
Belanghebbenden in deze fase:

- eigenaar(s) van de percelen
- onderhoudspersoneel
- omwonenden
- scholen

7. CHECKLIST VOOR GEMEENTEN: HOE BEGIN JE ERAAN?

- ❑ Bepaal als gemeente of stad waar je naartoe wil met duurzame energie en energiebesparing. Inschrijven in het Burgemeestersconvenant ('Convenant of Mayors') is een eerste stap. Belangrijker nog is dat je handen en voeten geeft aan dit engagement. Bereid dit grondig voor en deel het huiswerk met de inwoners van je stad of gemeente. Sta open voor inspraak.
- ❑ Bepaal het engagement van je stad of gemeente: willen we al dan niet direct participeren in een windproject, doen we dit eerder indirect via een intercommunale of faciliteren we liever een lokale coöperatie? Maak in elk geval je huiswerk: participeren is niet zonder risico.
- ❑ Deel je visie en engagement met de initiatiefnemers van de windontwikkeling. Zoek constructief naar oplossingen en hanteer daarbij een wat-en-hoe-kan-het-dan-wel-benadering in plaats van een dat-kan-hierom-niet-aanpak. Waak over een gelijk speelveld voor alle partijen. Roep desgewenst hulp in van de provincie(gouverneur) voor specifieke kennis en ondersteuning.
- ❑ Gebruik alle beschikbare communicatiekanalen om de inwoners te informeren over de gang van zaken van geplande windprojecten. Denk bijvoorbeeld aan een specifieke website, een meldpunt waar geïnteresseerde of bezorgde burgers terecht kunnen met hun vragen of jaarlijkse events die focussen op de resultaten van de energietransitie (zie verder in de windgids).
- ❑ Maak van de windprojecten een uithangbord. Betrek onder meer scholen en omwonenden zodat de windturbines wezenlijk deel gaan uitmaken van de stad of gemeente.

3. Betrokkenheid en draagvlak

Tegen eind 2020 willen we 650 windturbines op Vlaamse bodem. We mikken op 850 turbines tegen 2030. Er zijn er dus nog heel wat nodig. Die moeten allemaal hun plaats krijgen in onze gemeenten en provincies. Daarom zijn de lokale besturen zeer belangrijke gangmakers die de energietransitie kunnen waarmaken! Om de Vlaamse energiedoelstellingen te realiseren, moeten we alle neuzen in dezelfde richting krijgen.

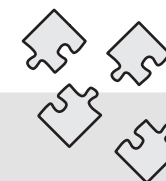
Provincie

Allereerst nemen de provincies een **belangrijke rol op in het huidige vergunningstraject**. De deputatie keurt immers heel wat projecten goed. Ook bij de geïntegreerde omgevingsvergunning, die vanaf volgend jaar de milieu- en stedenbouwkundige vergunning vervangt, is dit het geval.

Nogal wat provinciebesturen gaan nog een stap verder en nemen ook een rol op als **gangmaker** in hun provincies om zo windontwikkeling in een hogere versnelling te krijgen. De meeste provincies hebben ondertussen een provinciaal windplan klaar dat als leidraad kan worden gebruikt voor windontwikkeling. De provincie Oost-Vlaanderen heeft een handige 'toolkit' uitgewerkt om burgers sterker te betrekken bij windontwikkeling. De provincie Vlaams-Brabant organiseerde een 'windparlement' waaraan heel wat voor- en tegenstanders in discussie traden over het nut en noodzaak van windontwikkeling in de provincie. Minder zichtbaar maar ook sterk gewaardeerd, is de faciliterende rol die de provinciegouverneurs opnemen om windprojecten (terug) op de rails te krijgen.

Steden & gemeenten

Steden en gemeenten zijn finaal het beleidsniveau waar de windprojecten effectief worden gerealiseerd. Opnieuw is hier verscheidenheid troef. Sommige gemeenten omarmen windontwikkeling en trekken windontwikkeling op gang (zoals oa. Asse en Eeklo, zie kaders). Anderen houden (voorlopig) de boot af. Sinds het Burgemeestersconvenant-initiatief maken steeds meer steden en gemeenten werk van een **actieplan om de energietransitie in hun stad of gemeente concreet vorm te geven**. Daar maakt uiteraard hernieuwbare energie, waaronder wind, vaak een belangrijk deel van uit. De stad Leuven lanceerde een oproep naar een strategische partner om hen bij te staan bij de realisatie van concrete projecten. Een van de selectiecriteria is open staan voor participatie van Leuvenaars en Leuvense organisaties en bedrijven.

1. BETROKKENHEID EN DRAAGVLAK CREËREN VRAAGT MAATWERK

Alle actoren worden graag betrokken bij veranderingen in hun omgeving.

Mensen raken betrokken als ze kunnen communiceren, informatie krijgen en hun gedachten kunnen formuleren. Dat proces kan plaatsvinden op verschillende niveaus: bewust en georganiseerd of spontaan en informeel.

Bij een windontwikkelingsproject is er altijd sprake van **twee- of meerrichtingsverkeer**. Elk windontwikkelingsproject is uniek. Een groep burens in de ene wijk van de stad of gemeente kan helemaal anders reageren dan bewoners van een straat verderop. Dan spreken we nog niet van onderlinge verschillen binnen de groep. Een rigide stappenplan van A tot Z zal nooit werken. Elk windproject vereist **maatwerk**.

Al is er een houvast. Lokaal draagvlak kan namelijk pas ontstaan als mensen zich verbonden, gehoord en gerespecteerd voelen. Hierin is zowel voor de projectontwikkelaar, beleidsverantwoordelijken en mandatarissen op provinciaal en gemeentelijk niveau, als de burgers een grote rol weggelegd.

Hoe beter de communicatie en hoe groter het draagvlak bij alle actoren, hoe succesvoller het windproject.

Case:

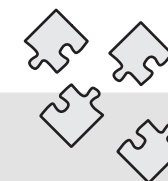
Windontwikkeling in de Noorderkempen

Het gebied langs de E19 in de Noorderkempen (Brecht, Wuustwezel en Hoogstraten) wekte in het verleden al heel wat interesse bij verschillende windontwikkelaars. De karakteristieken zijn dan ook aantrekkelijk: inplanting langs lijninfrastructuur (E19) met dorpskernen die op redelijk grote afstand liggen en een relatief interessant windpotentieel.

Air Energy (nu Eneco) was in 2009 een van de eerste ontwikkelaars die windturbines wilde bouwen in het gebied. De provincie gaf echter negatief advies in 2010. In 2011 verleende minister Schauvliege een milieuvergunning voor de bouw van elf windturbines: zeven turbines van Aspiravi en vier van Electrabel (nu Engie). De initiatiefnemers gingen daarbij akkoord om de nieuwe Vlare-normen rond geluid, slagschaduw en veiligheid, die op dat moment nog niet in voege waren, te respecteren.

Uiteindelijk bouwde Aspiravi tien windturbines die sinds 2012 operationeel zijn. Engie begon in 2015 met de bouw van vier bijkomende windturbines in Wuustwezel.

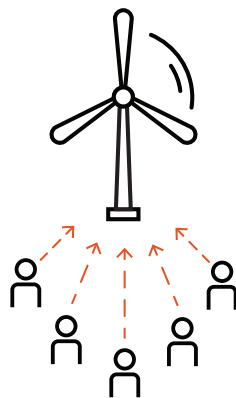
Zowel Engie als Aspiravi bieden mensen uit de buurt de mogelijkheid om in de windturbines te investeren. De lokale samenwerking verliep constructief. Wuustwezel hanteerde als regel dat de turbines geen hinder mochten opleveren voor de omwonenden. Verschillende scenario's van mogelijke inplantingen werden uitgewerkt en besproken. Met succes. Getuige daarvan zijn de vele coöperanten uit de buurt van de windturbines en de grote opkomst van omwonenden tijdens opendeurdagen van het windpark. Ondertussen zijn zowel Hoogstraten als Wuustwezel toegetreden tot het Burgemeestersconvenant waardoor de samenwerking in de toekomst alleen maar verder kan worden versterkt.

2. LOKALE BETROKKENHEID HEEFT VEEL VOORDELEN

Enkele winsten op een rij.

- Door tijdig correcte informatie aan te bieden en ruimte te creëren voor interactie, vragen en bekommernissen, hebben mensen betere toegang tot correcte, onderbouwde informatie. Dat kan leiden tot een **betere verankering** van het windproject. Het kan ervoor zorgen dat nog meer mensen achter het windproject staan of het mee dragen.
- Het creëert een **sfeer van enthousiasme en motivatie**, ook voor andere projecten in de publieke ruimte.
- Er kunnen onverwachte **samenwerkingen en kruisbestuivingen** ontstaan.
- De **sociale cohesie** neemt toe.

Case:

It takes two to tango: burgercoöperaties en bedrijven ontwikkelen samen wind

Sinds enkele jaren zijn lokale burgercoöperaties aan een opmars bezig in steden en gemeenten. Sommige van die coöperaties richten zich sterk op een duurzame energietransitie, waar hernieuwbare energie deel van kan uitmaken. Geëngageerde burgers die willen inzetten op hernieuwbare energie organiseren zich in coöperaties zoals Energent in Gent, Campina Energie in de Kempen, Bronsgroen in Limburg, Volterra in het Meetjesland en Pajopower in het Pajottenland.

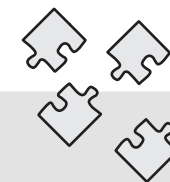
Deze coöperatieën botsen echter op een aantal problemen. In de eerste plaats is het moeilijk om een geschikte locatie te vinden die nog niet onder optie staat van een andere ontwikkelaar. Ook de complexe reglementering is een uitdaging. Vlaanderen koos voor een veelomvattende reglementering via een Energiedecreet, Vlarem, de Vlaamse Codex ruimtelijke ordening en een aantal omzendbrieven.

Tegelijkertijd worden heel wat ontwikkelaars op hun beurt geconfronteerd met de dynamiek van de lokale gemeenschap die steeds vaker weegt op het vergunningstraject.

In deze context heeft windontwikkelaar Eneco ervoor geopteerd een alliantie aan te gaan met enkele van deze lokale burgerinitiatieven om samen windprojecten te ontwikkelen. Dat creëert een win-winsituatie voor alle partijen: de lokale burgercoöperatie brengt draagvlak en financiering in en Eneco de specifieke windexpertise en geschikte

locaties voor ontwikkeling. Eneco en de burgercoöperaties zijn daarbij gelijkwaardige partners in deze samenwerking. Energent en Campina Energie zijn geen passieve aandeelhouders, maar nemen deel in de lasten en de lusten van het project.

Concreet sloten Eneco en de betrokken coöperaties een samenwerkingsovereenkomst die onder meer vervat hoe beide partijen met elkaar samenwerken vanaf de start van de samenwerking tot aan de feitelijke intrede van de coöperaties in het kapitaal van het windproject. In de samenwerkingsovereenkomst staat bijvoorbeeld hoe er over het project wordt gecommuniceerd. De coöperaties stappen pas in het project eenmaal de windturbines effectief operationeel zijn. Zo blijven het ontwikkelings- en constructierisico bij Eneco. Alle partijen tekenen tot slot een aandeelhoudersovereenkomst die geldt gedurende de operationele duur van het project. Daarin staat bijvoorbeeld hoe de coöperaties vertegenwoordigd worden in de raad van bestuur van de onderneming. Zo krijgen de burgers ook een stem in het dividendbeleid van de onderneming.

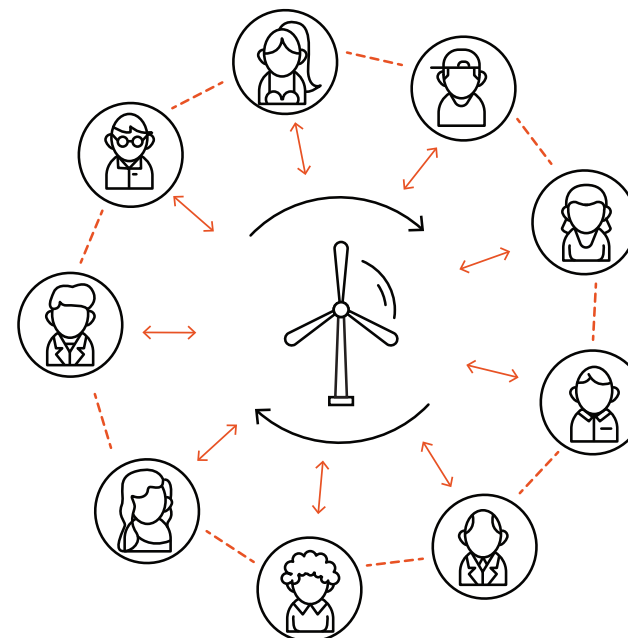

3. WERKEN AAN HET LOKAAL DRAAGVLAK: TIPS & UITDAGINGEN

Het is belangrijk met de **juiste mensen, voldoende tijd en een positieve ingesteldheid** te werken aan de opbouw van het draagvlak.

We geven een paar tips en valkuilen:

- Mensen betrekken heeft geen zin als je niets met hun feedback gaat doen of als de uitkomst eigenlijk al vastligt.
- Stel een **kwaliteitsvol windteam** samen. Dit is een divers team met verschillende perspectieven, rollen, verantwoordelijkheden en met voldoende zorg voor het proces. Neem niet alleen vertegenwoordigers van de windontwikkelaar en lokale beleidsmakers en mandatarissen op. Zo kan een ervaren proces- en participatiedeskundige in je windteam wonderen doen (zie 'competentiematrix' in hoofdstuk 8).
- Kies het **juiste moment**. Begin op tijd met het betrekken van de actoren. Het is belangrijk te beginnen wanneer nog inspraak mogelijk is in het windproject. Betrekken op het moment dat het goed uitkomt of om brandjes te blussen, werkt niet.
- Doe een inspanning om de moeilijker bereikbare groepen ook te betrekken.
- Bouwen aan het draagvlak vraagt van trekkers en initiatiefnemers een **attitude van openheid, constructief omgaan met bezorgdheden, actief luisteren en vertrouwen**.

4. Mensen betrekken: mooi verhaal, maar hoe moet dat nu?

Ondertussen is het wel duidelijk wat betrokkenheid inhoudt, welke kansen het biedt, welke valkuilen er zijn en wie de actoren zijn. Maar hoe zet je die theorie nu om in concrete actie? In dit hoofdstuk geven we enkele praktische tips en handvatten om mee aan de slag te gaan.

1. WEET WAAROM JE BETROKKENHEID NASTREEFT

Zie 'ladder van betrokkenheid' in hoofdstuk 8.

2. STEL JE WINDTEAM SAMEN

Stel een team samen dat bestaat uit diverse betrokkenen. Het team functioneert als een soort stuurgroep: een **trekkersteam** om het project en het proces te sturen en te managen.

Denk na over wie je best betreft in je team. Welke inhoudelijke kennis, karaktereigenschappen en vaardigheden kunnen goed van pas komen? Onderzoek en analyseer welke competenties en vaardigheden je in je team aan boord hebt met behulp van de competentiematrix in hoofdstuk 8.

3. KEN JE PARTNERS

Wat is een partner?

Een partner van je windproject is iemand die:

- invloed uitoefent op het plan, de ontwikkeling of de uitbating van het windproject;
- noodzakelijk is voor het overleven en succes van het windproject;
- rechtstreeks betrokken is;
- een impact ondervindt van het windontwikkelingsproject (bijvoorbeeld: hij maakt er winst of verlies bij, heeft er baat bij, ondervindt er nadelen van of moet zijn werk- of denkkader aanpassen);
- de touwtjes in handen heeft;
- de macht heeft om effectief zaken te veranderen;
- onrechtstreekse gevolgen ondervindt door veranderingen.

Wie zijn de partners?

In grote lijnen zijn de partners of **sleutelbetrokkenen** bij een windontwikkelingsproject:

- projectontwikkelaars
- politieke besluitvormers (lokaal, provinciaal, regionaal en nationaal)
- burgers en omwonenden
- ngo's, verenigingen, coöperaties
- lokale bedrijven
- terreinbeheerders
- actiegroepen

Hoe kom je te weten wie jouw belangrijkste sleutelactoren zijn?

Een 'partnerkaart' maken, zal je helpen, omdat het inzicht geeft in:

- de invloed van individuen
- bestaande onderlinge afhankelijkheden
- netwerken
- relaties
- mogelijke toekomstige samenwerkingen
- potentiële conflicten

Besef dat een partnerkaart nooit af is. Blijf flexibel sleutelen aan je partnerkaart als er verderop in het proces nieuwe en relevante partners in beeld komen.

Hieronder vind je enkele concrete stappen voor het samenstellen van een partnerkaart.

STAP 1: Wie zijn de betrokkenen?

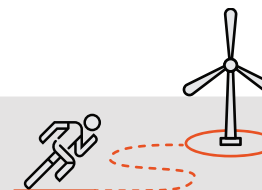
- Op basis van de kennis en ervaring van het windteam, de initiatiefnemers en de gemeente, stel je een lange lijst op met namen van mogelijke partners.
- Vraag ook aan een aantal lokale mensen en aan contacten die je legt door te netwerken wie zij als betrokkenen zien.
- Zoek ook anders- of niet-georganiseerde mensen op.

STAP 2: Ga op zoek naar meer informatie over betrokkenen en partners

- Welke dynamiek heerst bij de partner?
- Wat zijn de behoeften en de belangen?
- Wat is de onderlinge interactie tussen de betrokkenen?
- Wat drijft de betrokkenen? Voeg hier zeker ook individuele componenten toe zoals: meningsverschillen, emoties, belangen, waarden, doelen, vertrouwen, ...
- Is er een buurtinformatienetwerk? Wie is de contactpersoon?
- Wat vinden mensen zelf belangrijk? Bijvoorbeeld: beschikbaarheid, groene energie, betaalbaar, werkgelegenheid, ...

STAP 3: Analyse van de betrokkenen

Een analyse van de betrokkenen is een belangrijk onderdeel van je **stakeholdermanagement**. Er bestaan heel wat verschillende mogelijkheden voor een **actorenanalyse**. Onthoud dat die analyse nooit af is. Er kunnen nieuwe actoren in het spel komen en bestaande actoren kunnen veranderen of er kan nieuwe informatie over opduiken. De denkoefening regelmatig herhalen, geeft je de kans om personen en groepen op de juiste manier te benaderen en te betrekken.

Hoe ga je om met de partners?

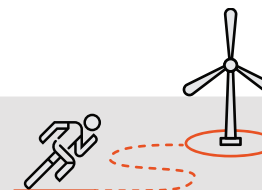
- **Neem je partners au sérieux:**
 - Luister, communiceer en wees transparant over behoeften en bijdragen van partners.
 - Vermijd activiteiten die radicaal indruisen tegen de waarden van relevante partners.
 - Zorg ervoor dat de inbreng van de betrokken partner een duidelijke begrenzing heeft. Respecteer die begrenzing.
 - Ga ervan uit dat de informatie die de partner aanlevert van hoge kwaliteit is.
- **Verzorg je partners:**
 - Implementeer processen en werkmethoden die rekening houden met behoeften van partners.
 - Creëer een evenwicht tussen inspanning en beloning.
 - Boor de competenties van de partners aan.
 - Spreek partners aan van mens tot mens. Hen rechtstreeks als individu benaderen, heeft vaak meer effect dan het betrekken van een organisatie.
- **Ontwijk moeilijkheden niet:**
 - Erken bekommernissen van alle legitieme partners en monitor ze actief.
 - Werk actief samen om eventuele nadelen te verkleinen of desnoods te 'compenseren'.
 - Betrek leidersfiguren. Ga na wie voortrekker is en overtuigend kan zijn voor andere actoren.

Bekommernis

“Beïnvloeden windturbines het vogelbestand?”

- » Het is helaas onvermijdelijk dat een aantal vogels in de draaiende turbines terecht komen en sneuvelen. De vogelsterfte door windturbines bedraagt slechts een à twee procent van het aantal vogels dat jaarlijks in het verkeer omkomt.
- » Om de impact op vliegende fauna (zoals aanvaringen of verlies leefgebied) te beperken, is de locatiekeuze doorslaggevend. Belangrijke broed-, pleister-, rust- en doortrekgebieden van vogels en vleermuizen worden best zoveel mogelijk gemeden. Dit vormt trouwens een van de onderzoeksaspecten van een project-milieueffectrapport.

→ Tips: hoe communiceren met mensen uit de buurt?

- ✓ Spreek mensen persoonlijk aan. Ga naar gebeurtenissen en samenkomsten waar de buurtbewoners aanwezig zijn, zoals een straatfeest, markt of vergadering van een vereniging.
- ✓ Communiceer ook via referentiepersonen en netwerkcontacten, zij kunnen een schakel zijn tussen je project en de betrokken burgers.
- ✓ Communiceer ook via referentiepersonen en contacten die je 'genetwerkt' hebt. Zij kunnen een schakel zijn tussen je project en de betrokken burgers.
- ✓ Gebruik sociale media om informatie te geven en te krijgen.
- ✓ Werk met beelden en visualisaties als ondersteuning bij de tekst.

Kinderen en jongeren verdienen het ook om betrokken te worden. We werken immers aan het energiesysteem van hun toekomst. Onderschat hun invloed niet.

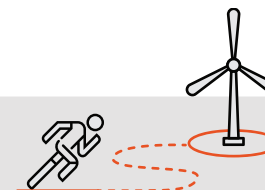
- ✓ Kinderen en jongeren kan je bijvoorbeeld bereiken via scholen, het jeugdhuis of de jeugdbeweging.
- ✓ Zoek jongeren op in hun wijk. Organiseer pop-ups op pleintjes of straathoeken met inleefspelen, digitale of interactieve toepassingen.
- ✓ Jongeren zijn makkelijk bereikbaar via sociale media. Een uitdaging of een beloning koppelen aan deelname werkt goed. Voor de concrete invulling kan je best samenwerken met bestaande initiatieven of jeugdwerkingen.
- ✓ Voor de concrete invulling kan je samenwerken met bijvoorbeeld jeugdwerkers, leiding uit de jeugdbeweging of de jeugddienst. Zorg voor duidelijke en heldere communicatie en maak zeker ook gebruik van sociale mediakanalen.
- ✓ Hou jongeren net zoals de andere partners op de hoogte van evoluties.

Bekommernis

"Verstoren windturbines het landschap?"

- » Nogal wat Vlamingen hebben het idee dat het landschap rondom hen onveranderlijk is en moet blijven. Nochtans is het landschap continu in verandering. De meeste autowegen dateren nog maar uit de jaren zeventig van de vorige eeuw. Zelfs de meeste bossen in Vlaanderen zijn vaak niet veel ouder dan honderd jaar.
- » Als we effectief een duurzaam energiesysteem willen realiseren tegen 2050, moeten we aanvaarden dat windturbines een onmiskenbaar deel zullen uitmaken van het Vlaamse landschap. In tegenstelling tot wat men vaak aanneemt, lijkt de toekomst in dat opzicht verrassend veel op het verleden: in 1850 stonden er in België nog 2.500 windmolens die toen eveneens een wezenlijke bijdrage leverden aan het economische systeem (cf. graan-, olie-, papiermolens, ...)
- » Het spreekt voor zich dat het lukraak inplanten van windturbines geen wenselijke optie is. Dit is meteen de reden waarom een aantal provincies zijn gestart met de opmaak van een provinciaal windplan om zo richting te geven aan waar en hoe men windprojecten wenst te integreren in het landschap.

4. KEN JE BUURT

Zeker tijdens de voorbereidingsfase is het belangrijk een grondige analyse te maken van het **sociale, economische en politieke kader van de buurt** van het komende windproject.

De lokale en regionale aspecten spelen daarbij vaak een grotere rol dan de nationale of Vlaamse aspecten.

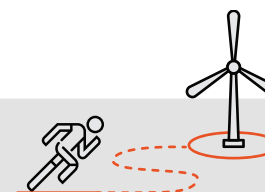
De **basisvraag** is: welke sociale, economische en politieke factoren zijn van invloed op het windproject?

- Kan de locatie (publieke) discussie veroorzaken?
- Wat is de socio-economische achtergrond van de mensen in de buurt?
- Wat zijn belangrijke socio-economische factoren?
- Bestaat er al een lokaal initiatief rond energietransitie?
- Zijn er in het verleden vergelijkbare projecten geweest? Hoe zijn die verlopen? Wat kan je ervan leren?
- Hoe ziet het politieke landschap eruit?
- Hoe zullen de betrokkenen en de mensen uit de buurt de impact van het windproject op hun leefomgeving en gezondheid inschatten? Probeer je in te leven.
- Zijn er fundamentele vragen wat betreft erfgoed (zoals cultuurhistorisch of agrarisch)?
- Hoe loopt de relatie met de groepen stakeholders?
- Wat zijn de grootste uitdagingen?

→ Enkele tips:

- ✓ Maak twee lijsten: één met positieve en één met negatieve factoren.
- ✓ Zoek naar randvoorwaarden ("ja, indien ...") voor de hindernissen.
- ✓ Onderzoek wat sowieso al vastligt en waar dus niets aan te veranderen valt.
- ✓ Bekijk hoe je de positieve zaken kan maximaliseren om eventuele lasten te verlagen.

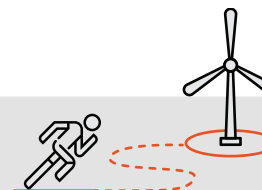
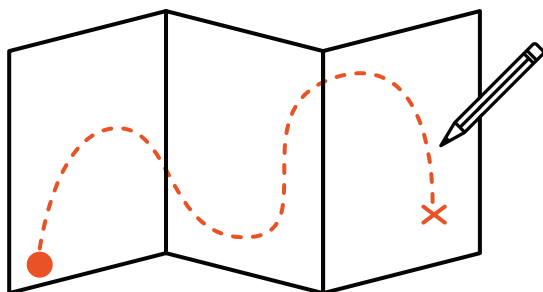
5. MAAK EEN PLAN OM DRAAGVLAK TE CREËREN

Voor een geslaagd windproject is meer nodig dan enkel een technisch windplan. Een **plan om draagvlak te creëren is een noodzakelijk instrument** om ervoor te zorgen dat je op geen enkel moment in het proces de betrokkenheid van relevante actoren uit het oog verliest. Het plan komt bij voorkeur tot stand als een samenwerking van de projectontwikkelaar met het lokale bestuur. Hierin bepaal je de richting en de doelstelling voor de afzonderlijke stappen. Als je de betrokkenheid van burgers en andere actoren voor elke stap van het windproject goed structureert, bouw je aan het draagvlak.

Tegelijkertijd is het plan een instrument waarmee je makkelijk kan communiceren naar de verschillende betrokkenen, zodat ook zij een duidelijk beeld hebben van het proces.

Het **plan** beschrijft:

- de verschillende stappen van het proces
- de uiteindelijke procesdoelen
- waar het project naartoe wil
- de langetermijnvoordelen van het proces en het project.

5. Weerstand: hoe ga je er positief mee om?

In dit hoofdstuk belichten we wat weerstanden zijn en hoe je ze als kracht in kunt zetten in plaats van ze als obstakel te zien.

1. WAT IS WEERSTAND EIGENLIJK?

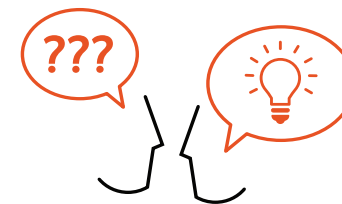
De term weerstand komt uit de wereld van de elektriciteit en gaat over energie die stroomt of blokkeert. Weerstand zorgt ervoor dat energie blijft vastzitten in plaats van in beweging te komen.

In het dagelijkse leven lijkt het begrip weerstand een eenzijdig etiket dat de ene groep op de andere groep plakt. Dat etiket vergroot de kloof tussen zij die iets willen en zij die dat niet lijken te willen. Zo ontstaat er soms kortsluiting.

Bij windprojecten gebeurt het regelmatig dat een aantal mensen kampt met negatieve reacties, angst en gevoelens van onmacht.

Hoe heftig weerstanden ook mogen zijn, je mag er niet van weglopen. Wie een open gesprek uit de weg gaat, zet niet enkel het succes van het windproject op de helling, maar betaalt ook de prijs in de vorm van onder andere verzuring van de sfeer, mensen die afhaken en verbroken communicatie. Dat komt de buurt niet ten goede.

Bij een goede voorbereiding probeer je maximaal te anticiperen op mogelijke weerstanden. Bekijk het project ook eens door de bril van diegene die geen voorstander is. Zo vergroot je de kans op een succesvol project.

2. WEERSTANDEN BIJ WINDONTWIKKELING

Bij windprojecten wordt weerstand vaak in de hand gewerkt door bezorgdheden:

- [Maken windturbines lawaai?](#)
- [Zorgen windturbines voor veel slagschaduw?](#)
- [Zal mijn eigendom in waarde verminderen?](#)
- [Worden de lusten en lasten gelijk verdeeld?](#)
- [Wat is het eindbeeld en de planning? Waar komen er wel en waar geen windturbines in de gemeente en tegen wanneer?](#)

3. WEERSTAND INZETTEN ALS KRACHT

Het is belangrijk om weerstand niet enkel negatief te bekijken. Tegenstand kan een krachtige motor zijn om de dingen anders te bekijken en nieuwe manieren van handelen te ontdekken die je project ten goede kunnen komen.

Wie weerstand biedt, heeft daar goede redenen voor.

Niemand is bereid iets wat voor hem waardevol is (bijvoorbeeld landschap, uitzicht of rust) zonder meer op te geven. Mensen hebben soms ook een verkeerd beeld van wat er net zal veranderen en wat de implicaties daarvan zijn. Door helder te communiceren en de mensen over wie het gaat te betrekken, kan je dat voor een groot stuk counteren. Andere mensen hebben dan weer vrees voor verandering.

De verdedigers van de bestaande orde kunnen heel nuttig zijn bij veranderingsprocessen.

Wie niet achter een project staat, is vaak bijzonder gevoelig voor bepaalde signalen. Verdedigers van het status quo of mensen die een tegenwicht bieden, zijn bijzonder gevoelig voor bepaalde signalen. Als zij aanvoelen dat de initiatiefnemers de kernwaarden van sommige betrokkenen niet onderschrijven of onvoldoende respecteren, wekt dat bezorgdheid op. Daarnaast zien zij gevolgen die de initiatiefnemers (nog) niet zien, maar die het welzijn van de omgeving, de buurt en de samenleving kunnen bedreigen. Mensen die weerstand bieden, kunnen helpen om doordachte en bewuste beslissingen te nemen, zeker in verband met het participatieproces voor draagvlakcreatie.

Weerstand is geen barrière die verwijderd moet worden, maar juist een gezonde kracht.

Als je het vanuit dit perspectief bekijkt, is weerstand niet enkel defensief. Het is een nuttige en gezonde vorm van zelfregulatie. Als je er aandacht voor hebt, kan het je helpen om waar nodig tijdig bij te sturen. Je kan weerstand ook zien als een beschermende reactie van mensen tegen een mogelijke bedreiging van hun persoonlijke integriteit. Besef ook dat weerstand niet onwrikbaar is. Het kan een eerste reactie of een momentopname in een langer proces zijn.

Bekommernis

“Kunnen we onze energietransitie realiseren zonder windenergie?”

- » Op COP21, de klimaattop in Parijs in 2015, werd beslist dat alle lidstaten van de Europese Unie tegen 2050 een duurzaam en koolstofarm energiesysteem op de rails zullen zetten. De CO₂-uitstoot mag nog maar een fractie van de huidige uitstoot bedragen. We zullen met zijn allen (overheden, burgers en bedrijven) hard moeten knokken om die doelstelling te halen en er zijn niet zo veel mogelijkheden. Enkel door maximaal in te zetten op energiebesparing en een breed scala aan hernieuwbare energietechnologieën (zonnepanelen, onshore en offshore windenergie, biomassa en geothermie) kunnen we dat energiesysteem van de toekomst realiseren.

Weerstand gaat niet over een gebrek aan energie, het is juist mobilisatie van energie.

De Amerikaanse psycholoog Kurt Lewin zag mensen die weerstand bieden als bundels van energie. De essentie is dat de energie van degenen die iets willen en degenen die zich daartegen verzetten tegengestelde richtingen uitgaat. Elk initiatief om iets te veranderen aan de bestaande orde roept steevast twee krachten op: krachten die meebewegen en krachten die 'tegenbewegen'. Doordat de energie zich in verschillende richtingen beweegt, gaat het wringen.

Weerstand wordt gezien als emotie, maar is evenzeer een rationeel fenomeen.

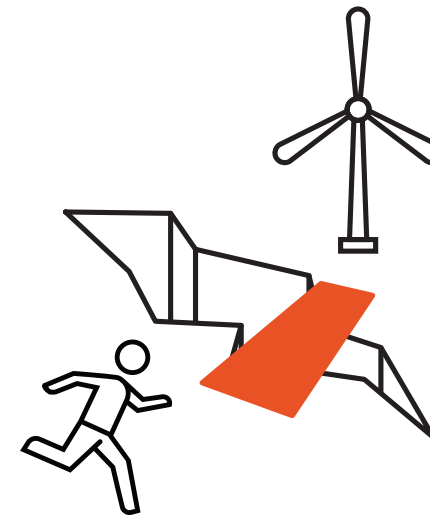
Weerstand wordt over het algemeen gezien als de uitdrukking van emoties (zoals angst of boosheid) en er wordt dus ook emotioneel op gereageerd (bijvoorbeeld met onbegrip, teleurstelling of wanhoop). Je kan weerstand ook beschouwen als een cognitief gebeuren. Mensen die weerstand vertonen, zijn bezig met het verwerken van informatie. Ze hebben tijd nodig om zich een beeld te vormen van wat er op hen afkomt en om zich daartoe te verhouden.

De term weerstand is enkel relevant bij machtsverschil.

Wie geen macht heeft, kan moeilijker "nee" zeggen en valt dus terug op andere mechanismen om zich te laten horen en te laten gelden. Mensen die meer macht hebben, noemen deze reacties vervolgens weerstand. Onder gelijkwaardige partijen spreken we over een meningsverschil of onderhandelen we over uiteenlopende standpunten.

Elke uiting van tegenstand geeft aan dat het tijd is om verschillen te onderzoeken.

Wanneer mensen zich verzetten, is dat een uitdrukking van hun persoonlijke integriteit. Het is dus geen opstandig gedrag en men wil geen machtsstrijd met het potentieel van conflict, sabotage of passieve agressie. Als je de focus kan verschuiven naar een dialoog om de verschillen te onderzoeken, dan overstijg je het spel van de 'goeden' tegen de 'slechten'.

→ Tips om met weerstanden om te gaan

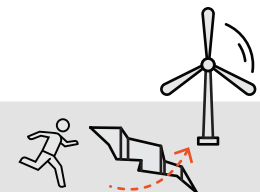
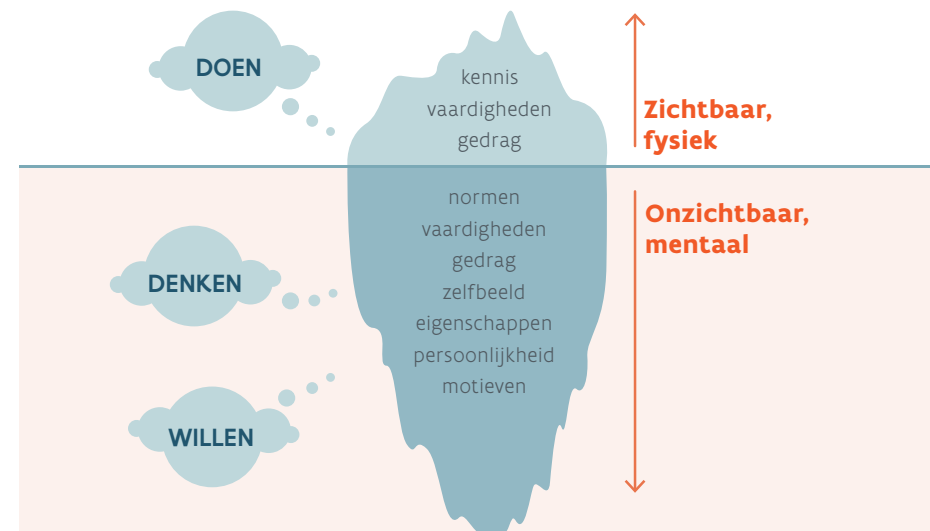
- ✓ Via dialoog onderzoeken welke dynamiek er speelt tussen initiatiefnemers en tegenstanders om zo het wederzijds begrip te vergroten.
- ✓ Werk in kleinere groepen, zodat je beter actief kan luisteren.
- ✓ Richt je niet enkel op de tegenstanders, mobiliseer ook de voorstanders.
- ✓ Denk vanaf het begin van het windproject na over hoe je de lusten en lasten over alle partijen (projectontwikkelaar, gemeente, burgers, omwonenden, ...) kan verdelen.
- ✓ Luister goed naar de rationele argumenten. Plaats de weerstand in een juist perspectief: zoek uit waar het écht over gaat.
- ✓ Foutieve en niet-genuanceerde informatie vragen om verheldering met objectieve studies.

Het ijsbergmodel

Als er conflicten of grondige meningsverschillen zijn, is het vaak erg nuttig de achterliggende redenen daarvoor te ontdekken. Leren begrijpen waarom de andere persoon of partij zo anders denkt of reageert, is belangrijk om tot een oplossing te komen. Het is menselijk te denken dat het eigen referentiekader het enige juiste is, maar het komt er net op aan **het referentiekader van de stakeholders te begrijpen**.

Bij weerstanden en conflicten helpt het om je enerzijds bewust te zijn van je eigen referentiekader en je tegelijk in te leven in het referentiekader van de andere. Om je te verplaatsen in de andere, kan het helpen het ijsbergmodel van psycholoog McClelland in het achterhoofd te houden. Mensen worden niet enkel gedreven door hun zichtbare eigenschappen (kennis, vaardigheden en gedrag), maar ook door onderliggende drijfveren (motieven, persoonlijkheid, normen en waarden), waarvan ze zich vaak zelf niet eens van bewust zijn. Net als bij een ijsberg is dus enkel het topje zichtbaar, terwijl het grootste deel verscholen blijft onder het wateroppervlak. Als je bij moeilijke gesprekken op zoek gaat naar de onderliggende interesses, normen, waarden en noden, is het vaak makkelijker om tot een gemeenschappelijke grond te komen. Je werkt immers aan wederzijds begrip. Van daaruit kan je zoeken naar een gemeenschappelijk doel en project.

4. DRAAGVLAK OPBOUWEN ONDANKS WEERSTAND

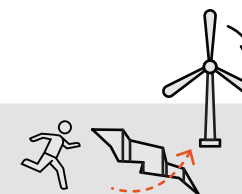
Ook al werk je met veel inspanning aan het opbouwen van een draagvlak, de kans bestaat dat een (kleine) groep mensen zich altijd als tegenstander blijft opstellen. Ervaar dit niet als fout. **Blijf je inzetten voor het algemeen belang en behoud de mogelijkheid voor dialoog.** Probeer niet koste wat het kost deze groep te overtuigen. Investeer liever je tijd en middelen in de groep medestanders om zo je draagvlak verder te vergroten.

Bekommernis

“Staat windontwikkeling in de buurt gelijk aan een waardedaling van je woning?”

- » In discussies tussen voor- en tegenstanders van windontwikkeling komt vaak het argument naar voor dat windturbines in de buurt garant staan voor een lagere verkoopwaarde van de woning. Heel veel cijfermateriaal is hierover tot op heden nog niet voorhanden. Twee studies uit 2009 en 2013, die betrekking hebben op de situatie in de Verenigde Staten en gebaseerd zijn op de verkoopgegevens van meer dan 50.000 woningen, kunnen in elk geval geen significant verband aantonen. Voor meer informatie zie: <http://www.aweablog.org/national-lab-reiterates-wind-power-doesnt-affect-property-values/>

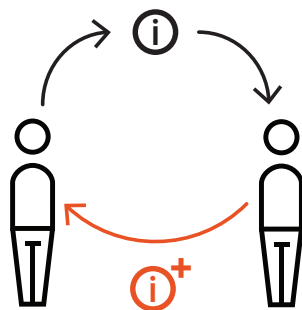

6. Communicatie is meer dan informatieverstrekking

1. MENSELIJKE EN HELDERE COMMUNICATIE

Communicatie bevordert draagvlakopbouw. Goede communicatie is een absolute voorwaarde om draagvlak te creëren en te behouden. Bovendien draagt het positief bij aan volgende zaken:

- transparantie en vertrouwen;
- beeldvorming;
- verspreiden van positieve boodschappen en emoties;
- verminderen van ongerustheden.

→ Tips

- ✓ Bereken en voorzie het benodigde communicatiebudget.
- ✓ Maak aan de stakeholders duidelijk wie wie is. Wanneer je in je communicatie werkt met de namen en foto's van de actoren, geeft dat een menselijker beeld dan wanneer je enkel de naam van de ontwikkelaar of de gemeente gebruikt.
- ✓ Gebruik de taal van de betrokkenen: maak een verstaanbare en heldere vertaling van vaak complexe inhoud. Vul aan met beelden en visualisaties.
- ✓ Geef regelmatig een stand van zaken van het project: Wat werd al gerealiseerd? Wat werd bijgestuurd? Wat is de volgende stap?
- ✓ Creëer een sfeer van gemeenschappelijkheid. Een open sfeer waarin de verschillende betrokkenen alles kunnen en mogen zeggen of vragen.
- ✓ Eerlijk communiceren, betekent dat je ook communiceert over onder meer mogelijke nadelen, moeilijkheden of bijstellingen.
- ✓ Selecteer een mix van communicatievormen op maat van uw project. Vergroot de tastbaarheid van het project voor de betrokkenen, want dat kan een stimulans betekenen. Organiseer bijvoorbeeld een bezoek aan een andere windturbine of de werf, of toon een simulatie met behulp van virtual reality. Wat je ook communiceert of organiseert, zet verschillende communicatiekanalen in om je inspanningen bekend te maken.

2. CONCRETE COMMUNICATIEVORMEN

Hieronder vind je een lijst van communicatievormen en in welke mate elke vorm op dialoog of op informatieverstrekking gericht is.

	concrete vormen voor	informereren	dialoog
interactieve vergaderingen	open informatie- en gespreksmomenten	*	***
	samenkomsten met alle betrokkenen op sleutelmomenten	*	***
	focusgroepen		***
communiceren op maat	keukentafelgesprekken	*	***
	telefonische contactlijn	**	***
	marktkraam	**	***
	camper op marktplein	**	***
	busuitstap naar andere projecten in aanbouw of exploitatie	**	***
	huisbezoeken	***	*
	een duidelijk en bereikbaar aanspreekpunt	***	*
actief informeren (interactief)	(road)show	***	*
	mobiel informatiepunt	***	*
	mobile tentoonstelling met maquette	***	*
	rondtrekkende informatiebus	***	*
	energieloket	***	*
actief informeren (niet interactief)	persmededeling	***	
	gemeentelijk informatieblad	***	
	brieven , mails, telefoon	***	
	formele bevragingen		***
	flyer , brochure, affiche ...	***	
	banners voor lokale events	***	
digitale communicatie	interactieve website	***	*
	sociale media	***	***
	website speciaal voor het project	***	*
	nieuwsbrief – enkel als er iets te vertellen valt	***	

→ Enkele tips voor DIALOOG

- ✓ Luister écht naar de ideeën, behoeften, wensen en emoties.
- ✓ Erken ongerustheid.
- ✓ Leg het planningsproces uit.
- ✓ Kondig elke stap tijdig aan en doe dat op verschillende manieren.

→ Enkele tips rond INFORMEREN

- ✓ Focus op de positieve boodschap, de positieve emoties, de positieve beelden.
- ✓ Erken ongerustheid.
- ✓ Wees eerlijk, ook over het proces en de initiatiefnemers.
- ✓ Toon bereidheid om altijd te antwoorden.
- ✓ Leg het planningsproces uit.
- ✓ Gebruik zoveel mogelijk verschillende kanalen om hetzelfde te communiceren.
- ✓ Gebruik kanalen van lokale partners.

7. Financiële participatie

Participatie is een vlag die een brede lading dekt. In dit hoofdstuk bekijken we het investeringsverhaal. We belichten hier de vragen die toekomstige investeerders zich daarbij zouden kunnen of moeten stellen.

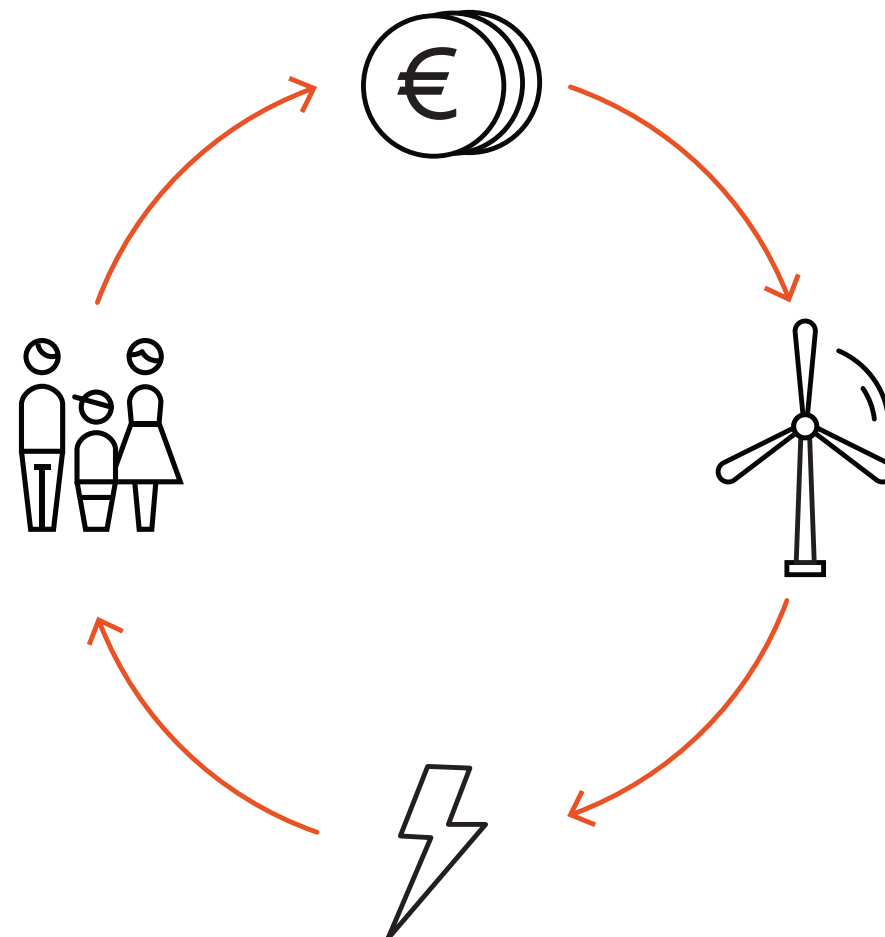
1. FINANCIËLE PARTICIPATIEMOGELIJKHEDEN ONDER DE LOEP

Windontwikkeling is een kapitaalintensieve zaak. Voor een typisch windpark van een drietal turbines met elk een vermogen van 3 MW heb je al snel 12 miljoen euro aan investeringen nodig. En uiteraard dus ook financiers die in deze projecten stappen. Er zijn heel wat manieren om dergelijk windpark gefinancierd te krijgen. In het algemeen zijn er **twee basismodellen**: een model waarbij men direct participeert in het project en een model waarbij dit op een meer indirecte manier gebeurt.

Directe participatie

In dit model word je als investeerder ook **aandeelhouder** van het project. Je deelt met andere woorden in de winst en dit in goede maar ook in kwade dagen. In het geval er winst wordt gemaakt, heb je recht op een dividend. Wanneer het om een erkende coöperatieve vennootschap gaat, ben je bovendien vrijgesteld van het betalen van roerende voorheffing zolang het uitbetaalde bedrag kleiner is dan € 190. Dit model wordt door heel wat (lokale) coöperaties gevolgd. Soms is de coöperatie direct gekoppeld aan een specifiek windproject maar vaak beleg je in een coöperatie die op zijn beurt meerdere wind- en andere projecten uitbaat. Sommige coöperatieve vennootschappen onderschrijven ook de principes van het International Co-operative Alliance (ICA). Zij verzekeren hun participanten onder andere democratische controle, vorming en een bepaald rendement op het ingebrachte kapitaal. De REScoop-coöperaties onderschrijven de ICA-principes.

Het overzicht van de Vlaamse energiecoöperaties vind je op www.energiesparen.be/cooperaties. De coöperatieve energieprojecten in jouw buurt vind je op www.energiekaart.be

Als participant kan je bij sommige coöperaties ook elektriciteit afnemen. Een aantal coöperaties kiezen voor een relatief lage elektriciteitsprijs in combinatie met een beperkt financieel rendement.

Bij deze aanpak ben je vanaf dag één betrokken en deel je dus ook in het ontwikkelings- en constructierisico van het windproject. Via de algemene vergadering heb je een stem in het reilen en zeilen van de organisatie en vaak kan men zich ook kandidaat stellen als bestuurder van de coöperatieve. Er is op erkende coöperaties een beperkt toezicht voorzien door de financiële regulator FSMA.

Indirecte participatie

Nogal wat privé-ontwikkelaars zorgen zelf voor het nodige aandelenkapitaal waarbij ze dan schuldfinanciering als hefboom gebruiken. In eerste instantie via leningen bij banken maar steeds vaker door een beroep te doen op individuele beleggers. In dergelijk geval ben je **geen aandeelhouder maar leen je geld uit aan de vennootschap**. Dit betekent dat je na verloop van tijd je geld terugkrijgt met een interestvergoeding erbovenop.

Meestal gaat het om achtergestelde leningen. Dat wil zeggen: als het zou mislopen, worden deze leningen pas na de bankschulden (maar voor de aandeelhouders) vereffend. Het gaat dus om risicovolle leningen. Daarom zijn ontwikkelaars ook verplicht om een prospectus op te maken die bovendien moet worden goedgekeurd door de financiële regulator FSMA. In dat document moet het businessplan worden toegelicht alsook de risico's en hoe men daarmee omgaat.

Privé-ontwikkelaars bieden deze mogelijkheid om te participeren pas aan eens het windpark vergund is en in de meeste gevallen zelfs pas nadat de windturbines gebouwd zijn. Bij deze leningen zijn er dus in principe geen ontwikkelings- en constructierisico's.

Tot slot wegen individuele participanten bij indirecte participatie vaak maar in zeer beperkte mate op de werking van de onderneming.

Tussenvormen

Vandaag zien we steeds meer tussenvormen ontstaan. Er zijn coöperaties waar de ontwikkeling door privé-partijen gebeurt. Omgekeerd zien we ook privé-ontwikkelaars die samen met een lokale coöperatie, stad of gemeente in het aandelenkapitaal stappen, of coöperaties die via achtergestelde leningen investeren in windprojecten.

Risico's

Het blijft belangrijk om de boodschap mee te geven dat investeren nooit zonder risico is. Dit geldt zowel voor directe als indirecte participatiemodellen. Hoge rendementen zijn niet gratis en impliceren een hoger risiconiveau. Rendement beperkt zich hierbij niet enkel tot het financieel rendement op je participatie maar ook op de lagere prijs waartegen je als participant elektriciteit kan kopen. Maak dus je huiswerk en vraag een prospectus aan, bekijk de jaarrekening van de onderneming of coöperatieve, diversifieer en laat op tijd je stem horen.

2. CHECKLIST FINANCIËLE PARTICIPATIE

Participeren in een windproject kan op heel wat verschillende manieren. Om het overzicht te behouden, geven we in de volgende paragrafen een korte checklist mee. Het zijn vragen die je je kan of moet stellen wanneer je overweegt in een windproject te stappen of net je project wil openstellen voor participanten uit de buurt.

Kunnen inwoners financieel participeren? Hoe?

- Vanaf wanneer kunnen mensen participeren? Vanaf de start van de ontwikkeling, tijdens de constructiefase of pas als de turbines operationeel zijn?
- Wie kan participeren? Enkel de mensen in de directe omgeving, iedereen in de gemeente of ook mensen van buiten de gemeente?
- Kunnen mensen participeren als individu, als lid van een (burger) coöperatie of beide?
- Kan men participeren als aandeelhouder, verstrekker van een achtergestelde lening of beide? Zijn er nog andere opties?
- Wordt de participatie specifiek gelinkt aan het windproject of aan een waaier van windprojecten en hernieuwbare energieprojecten binnen en/of buiten de gemeente?
- Wat is de waarde van een aandeel en hoe wordt deze bepaald?
- Is er een maximumpercentage bepaald van het kapitaal dat wordt opengesteld voor lokale participatie? Wat gebeurt er indien het beschikbare kapitaal overschreden wordt?

Modaliteiten van de participatie

- Wat is het minimum- en maximumkapitaal dat elke individuele partij moet inleggen? Wat is het maximumkapitaal dat kan worden ingelegd door een enkele partij?
- Wat is de duur van de participatie? Bijvoorbeeld minimum 10 jaar of meer?
- Wat is het minimum en het maximum vooropgesteld rendement? Wie bepaalt de modaliteiten van de verschillende mogelijke rendementen?
- Wat zijn de uitstapmogelijkheden? Vanaf wanneer kan uitgestapt worden? Is er een periode van lock-up voorzien? Aan wie kan verkocht worden (bijvoorbeeld aan de exploitatievennootschap of de medebeleggers)? Wat kan verkocht worden (alles of een percentage van de inleg)?
- Is er een prospectus? Controleert de financiële regulator FSMA de participatie?

Case:

Gemeente Asse en Ecopower slaan de handen in elkaar

In 2008 kreeg de gemeente Asse signalen dat heel wat landbouwers werden benaderd door windontwikkelaars om opties te nemen op gronden. Om chaos te vermijden, heeft de gemeente toen het initiatief genomen voor het opstellen van een visie-nota rond hernieuwbare energie. Asse was duidelijk voorstander van meer hernieuwbare energie en wind in het bijzonder, maar wel onder een aantal voorwaarden: enkel op locaties met minimale hinder en met de mogelijkheid tot maximale participatie in deze projecten door de inwoners van Asse.

Op datzelfde ogenblik werd de gemeente benaderd door Ecopower die zich volledig kon vinden in de principes van de gemeente. Snel kwamen Asse en Ecopower tot een gentlemen's agreement waarbij Ecopower zich bovendien ook engageerde om een energieloket te bemannen eenmaal een windproject de operationele fase inging. Dit energieloket is de plaats waar alle inwoners met vragen over hernieuwbare energie en energiebesparing terecht kunnen. De visie-nota en de engagementsverklaring van Ecopower werden in 2009 unaniem door de gemeenteraad goedgekeurd.

Uiteindelijk duurde het tot 2015 vooraleer 4 windturbines operationeel waren. De nabijheid van de luchthaven van Zaventem zorgde immers voor heel wat beperkingen qua inplanting. Ecopower en de gemeente hebben wel steeds in tandem samengewerkt: samen organiseren van infovergaderingen en communiceren over de feitelijke bouw via het gemeentelijk infoblad. Omgekeerd trok Ecopower met een delegatie naar Eeklo om ter plaatse te beleven wat windturbines betekenen voor de omwonenden.

Hierdoor was er eigenlijk geen verzet. Actiegroepen bleven uit en uiteindelijk werd slechts één bezwaarschrift ingediend.

Conform de afspraken biedt Ecopower aan alle inwoners van Asse de mogelijkheid om te participeren via een aandeelhouder-schap in Ecopower en ook het energieloket is ondertussen operationeel. De gemeente Asse vindt het eerste windproject alvast een succes en bestudeert momenteel in welke mate er nog een aantal bijkomende turbines kunnen worden geplaatst.

Case:

Verregaande participatie van burgers aan E-40 project

Langs de autosnelweg in de zones Bierbeek, Boutersem, Hoegaarden en Tienen, zijn de ontwikkelaars Storm en Elicio al een tijd aan de slag met een grootschalig windontwikkelingsproject. Ze betrokken de lokale gemeenschap al vroeg in het proces en daarin gaan ze een pak verder dan louter informatie verstrekken.

Om de dialoog op gang te trekken, legden de ontwikkelaars een voorstel voor een inplantingsplan voor aan de gemeenten en de individuele burgers. Iedereen kon het gedetailleerde plan raadplegen op een speciaal daarvoor ontwikkelde website. De website visualiseerde ook de geluids- en schaduwimpact. Alle stakeholders konden vervolgens vragen, bedenkingen en commentaren overmaken aan de ontwikkelaars, die deze stuk voor stuk beantwoordden. Alle vragen en antwoorden zijn ook op de website terug te vinden. Aan de stakeholders werd ook gevraagd om hun bedenkingen te linken aan specifieke turbines. Zo konden de ontwikkelaars een rangschikking maken van turbines die sterk, minder of niet in vraag werden gesteld. De ontwikkelaars pasten hun plan verder aan op basis van de feedback. Van de dertig windturbines werden er nog zestien behouden. Voor zeven van deze zestien turbines werd de locatie enigszins aangepast.

Om te blijven beantwoorden aan de eisen van het departement Omgeving van de Vlaamse overheid, dat een bepaald volume aan windproductie in de vooropgestelde zone als vertrekpunt neemt, zagen Storm en Elicio zich wel genoodzaakt om de rotordiameter van de resterende turbines te vergroten naar 131 meter. Op deze manier kunnen ze met minder turbines toch maximaal elektriciteit produceren.

Voor de nieuwe inplanting werd in 2018 een project-MER opgestart, die voorlopig werd goedgekeurd. Na een nieuwe overlegronde met de gemeentebesturen en verschillende administraties werd aansluitend de aanvraag voor een omgevingsvergunning ingediend bij de Vlaamse Overheid. De beslissing hierover wordt eind 2019 verwacht.

Participatie tijdens de operationele fase

- Hebben inwoners inspraak in het beheer of de exploitatie van een windpark? Hoe wordt dat dan concreet georganiseerd? Denk bijvoorbeeld aan volgende elementen:
 - Wat is de verdeling van de mandaten in de raad van bestuur van de exploitatievennootschap?
 - Welke beslissingen moeten unaniem genomen worden? Courante voorbeelden zijn beslissingen over minimum- of maximumrendement en de prijs van de geleverde elektriciteit.
 - Is er een template van de aandeelhoudersovereenkomst beschikbaar?

Participeert de stad of gemeente ook financieel?

- Participeert de stad of gemeente rechtstreeks, via een lokaal energiebedrijf of via een intercommunale?
- Is er sprake van een minimum- of maximaaandeel in de participatie?
- Zetelt de stad of gemeente in de raad van bestuur van de exploitatievennootschap? Is daarvoor een minimuminvestering vereist?

Kan je als participant ook elektriciteit kopen van je eigen windproject?

- Is er de mogelijkheid om geproduceerde elektriciteit aan te kopen bij de ontwikkelaar?
- Kan dat tegen een gereduceerd tarief? Van welke norm vertrekt de ontwikkelaar om dat tarief te bepalen?
- Hebben participanten inspraak over de prijs van de elektriciteit?
- Kan de ontwikkelaar garanderen dat de aangekochte elektriciteit wordt geproduceerd op basis van hernieuwbare energie?

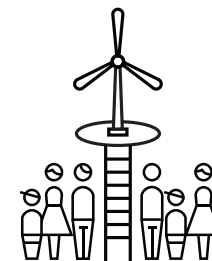

Bekommernis

“Kunnen windturbines om het even waar worden ingeplant?”

- » Windontwikkelaars baseren zich voor hun zoektocht naar nieuwe locaties voor windprojecten op de regelgeving van de Vlaamse overheid: de Vlareem-regelgeving en de bepalingen van ruimtelijke ordening.
- » De Vlareem-regelgeving bepaalt dat de impact voor mens en milieu zo beperkt mogelijk moet worden gehouden. Deze regelgeving vormt dan ook de basis voor de normering op het vlak van geluid en beschaduwing. De bekommernis om de impact op de bevolking zo klein mogelijk te houden, heeft trouwens ook tot gevolg dat Vlareem eisen oplegt op het vlak van ijsdetectiesystemen, bliksembeveiliging alsook een extra remsysteem voor de turbine.
- » Anderzijds zijn er ook de bepalingen van ruimtelijke ordening. Die stipuleren dat ontwikkelaars voor windparken bij voorkeur geen open ruimte aansnijden. Naast het vrijwaren van de open ruimte beklemtoont de ruimtelijke ordening eveneens de inplanting van windturbines in de nabijheid van lijninfrastructuur zoals autosnelwegen, kanalen, en hoogspanningslijnen en in de nabijheid van gebieden met een grote energievraag. Door de historische spreiding van gebouwen in Vlaanderen komen ontwikkelaars soms ook in de buurt van bewoning, weliswaar onder de voorwaarde dat de normen voor geluid en schaduw gerespecteerd worden.

8. Werkinstrumenten

1. Werkinstrumenten voor draagvlakcreatie 40

- De ladder van betrokkenheid 40
- Competentiematrix 41
- Overzicht van de interne en externe vaardigheden 41
- Omgaan met weerstanden 42

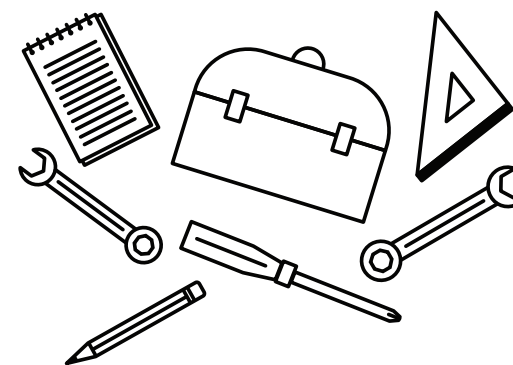
2. Enkele mogelijke werkvormen 43

- Focusgroep 43
- Informatiemarkt 44
- Inspiratiebezoek 45
- Wederzijdse informatiesessie 46
- Windatelier 47
- Enquête 48
- Windcafé 49
- Stellingenspel 50
- Effectenarena 51
- Open Space Lab 52
- Wind in de rug 53
- Windcarroussel 54
- Windloket/Energieloket 55
- Een windproject in virtual reality 55
- Omgevingsfonds als hefboom voor windontwikkeling 56

3. Hoe en wanneer worden burgers geïnformeerd over een project? 57

4. Werkinstrumenten voor informatie & communicatie 58

- Flyer 58
- Affiche 59
- Projectwebsite 60
- Sociale media 60
- Omgaan met de pers 61
- Brief aan de bevolking 62

1. WERKINSTRUMENTEN VOOR DRAAGVLAKCREATIE

De ladder van betrokkenheid

Er zijn verschillende gradaties in het betrekken van partners en mensen uit de buurt. Afhankelijk van **de graad van betrokkenheid**, zal ook de **mate van invloed** die mensen kunnen uitoefenen op een windontwikkelingsproject sterk verschillen.

We geven hieronder de verschillende niveaus van betrokkenheid weer, gekoppeld aan een inzicht in de verschillende rollen en verwachtingen.

Op basis van de ladder kan je ook de doelstellingen duidelijk omschrijven: waarom betrek je welke groepen, wat verwacht je van hen en wat kunnen zij van jou verwachten?

niveau van betrokkenheid	rol initiatiefnemers	rol van de betrokkene	verwachting van de betrokkene	enkele tools en voorbeelden
5. mee beslissen of zelfbeheer	De betrokkenen en/of burgers bepalen de agenda en de projectplanning. De initiatiefnemer speelt in dit scenario een adviserende en ondersteunende rol en is verantwoordelijk voor de toekenning van middelen en eventueel budget.	(Mede-)beslissers.	Volmacht.	Wijkbeheer.
4. coproduceren	Initiatiefnemers en betrokken partijen bepalen samen de agenda. Men zoekt samen naar een juiste aanpak en oplossingen voor problemen. De resultaten die hieruit voortvloeien zijn bindend voor de initiatiefnemers. De initiatiefnemers tekenen de procedure uit die gevolgd zal worden om tot beslissingen te komen. De initiatiefnemer volgt de stand van zaken permanent op.	De burger is hier een volwaardige partner van de initiatiefnemer(s).	Keuzes maken binnen bepaalde grenzen. De participant heeft inspraak in de besluitvorming en het proces.	Projectgroep, overeenkomst, contract.
3. adviseren	De initiatiefnemers vragen advies aan de mensen uit de buurt en bieden hen de kans om problemen en oplossingen aan te reiken. De initiatiefnemers ontwerpen een gestructureerd adviesproces en bepalen daarbij duidelijk welk advies gevolgd kan of zal worden.	Adviseur. De betrokkene heeft de kans om zelf voorstellen te doen.	Advies geven en betrokken zijn bij wat er met dat advies gedaan wordt.	Adviesraden, voorstellen van burgers, projectparticipatie, sociale media.
2. consulteren	De initiatiefnemers bepalen de richting en zien de burgers als gesprekspartners. De initiatiefnemers ontwikkelen een gestructureerd consultatieproces. Ze geven toelichting over wat ze met de verkregen input doen en welke actie ze ondernemen.	De betrokkene wordt vrijblijvend om zijn mening of ideeën gevraagd.	De betrokkene geeft zijn mening en weet wat de initiatiefnemers met zijn mening en input doen.	Hoorzitting, klankbordgroep, bevraging, volksraadpleging, sociale media, focusgroepen.
1. informeren	De initiatiefnemers nemen de beslissingen en informeren de burgers hierover. Ze zorgen ervoor dat ze elke betrokken partij bereiken. Ze delen de betrokken partijen op in doelgroepen en selecteren de relevante info per groep.	De burgers zijn toehoorders. Ze krijgen informatie.	Objectieve en relevante informatie.	Informatieavonden, brochure, website, persconferentie, campagne.

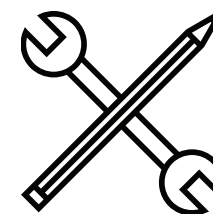
Competentiematrix ²

Technologie	Proces en communicatie	Wetgeving	Financiering en controle
☐ Hoezeer staan we open voor alternatieve technische oplossingen? ☐ Hoe goed gaan we om met onzekerheden? ☐ Hoe vlot gaan we om met niet-technische gebruikers? ☐ Hoe goed integreren we nieuwe externe kennis? ☐ Hoe goed begrijpen we het sociale kader? ☐ Hoe goed gaan we om met emotionele meningsverschillen? ☐ Hoe goed belichten we de voordelen van windenergie?	☐ Hoe goed leggen we technische oplossingen uit? ☐ Hoe goed bouwen we vertrouwen en communicatie uit met voor- en tegenstanders? ☐ Hoe goed gaan we om met kritische en positieve media? ☐ Hoe goed gaan we om met sociale netwerken? ☐ Hoe beoordelen we de prestatie van campagnes? ☐ Hoe goed plannen en organiseren we participatieprocessen? ☐ Hoe goed coachen we technische managers?	☐ Hoe goed begrijpen we het wettelijk kader? ☐ Hoe goed werken we samen met overheden? ☐ Hoe goed gaan we om met het publiek? ☐ Hoe goed informeren we ons om juridische geschillen te vermijden? ☐ Hoezeer zijn we in staat alternatieve oplossingen voor conflicten te vinden? ☐ In welke mate maken we deel uit van conflicten? ☐ Hoezeer beheersen we conflicten?	☐ Hoe goed schatten we de ontwikkelingskosten van het project in? ☐ Hoe goed doen we het in vergelijking met gelijkaardige projecten en hun kosten? ☐ Hoe goed beoordelen we kostenrisico's gelinkt aan problemen met maatschappelijk draagvlak? ☐ Hoe goed simuleren we kosten gelinkt aan risicoanalyses? ☐ Hoe goed adviseren we de projectuitvoerder over alternatieve oplossingen en hun kosten?

Overzicht van de interne en externe vaardigheden

	Aanwezige vaardigheden	Ontbrekende vaardigheden
Intern	...	...
Extern	...	...

² Bron: WisePower

Omgaan met weerstanden

OBSTAKEL	wanneer weegt dit obstakel door in het project?	niveau van het obstakel	invloed van het obstakel	strategie van het project om ermee om te gaan	specifieke acties	verwacht resultaat
technologische context						
politieke context						
socio-economische context						
culturele context						
geografische context						
andere obstakels						

Het bovenstaande schema³ kan je helpen om de weerstanden in kaart te brengen en te analyseren. Zo kan je anticiperen op mogelijke weerstanden in het proces en er de juiste communicatie- en werkvormen voor ontwikkelen.

³ Bron: WisePower

Bekommernis

“Waarom zijn windturbines zo hoog?”

- » Hoge windturbines produceren veel meer elektriciteit dan kleinere turbines. Hoe hoger de turbine, hoe meer wind ze vangt. Daarnaast wekken hoge windturbines ook meer energie op omdat ze veel grotere wieken hebben. Een typische 3 MW-windturbine produceert jaarlijks makkelijk 6000 MWh elektriciteit, goed voor het energieverbruik van bijna 2000 gezinnen. Een middelgrote 100 kW-windturbine produceert daarentegen 179 MWh, slechts 3 procent van een 3 MW-turbine. Om de energie van één grote windturbine te produceren, heb je 33 kleinere turbines van dertig tot veertig meter hoog nodig.

2. ENKELE MOGELIJKE WERKVORMEN

Focusgroep

Een gestructureerd groepsinterview of een groepsdiscussie met een ervaren gespreksleider.

Doel: consulteren of advies vragen

Nuttig om:

- snel een beeld te krijgen van onderbouwde meningen, achterliggende behoeften en onderliggende waarden van mensen uit de buurt en andere stakeholders, zeker als middelen en tijd te beperkt zijn voor een grondig onderzoek;
- zowel belangengroepen als individuele burgers te betrekken;
- onderbouwde reacties te krijgen op voorlopige voorstellen of opties.

Hoe het werkt:

- Minimum vier en maximum vijftien (homogeen of heterogeen) geselecteerde belanghebbenden buigen zich over een aantal concrete kwesties.
- Een ervaren gespreksleider stuurt het gesprek.
- De gespreksleider legt vragen voor aan de deelnemers. De inbreng van de deelnemers in de discussie staat centraal.

Praktisch nodig:

- ruime en inspirerende locatie;
- drankjes en eventueel een versnapering;
- gespreksleider;
- verslagnemer;
- eventueel een recorder om het gesprek op te nemen;
- uitgeschreven gespreksleidraad met aandacht voor timing;
- werk materiaal (zoals invulbladen en schrijfgerief) voor de deelnemers.

Informatiemarkt

Een vrijblijvende en toegankelijke manier om gericht vragen te beantwoorden, ook van de minder mondige deelnemer.

Doel: informeren van burgers, mensen uit de buurt en andere stakeholders.

Nuttig om:

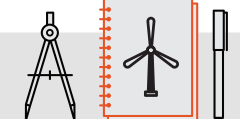
- burgers en stakeholders ongedwongen op zoek te laten gaan naar de informatie die van toepassing is op hun specifieke situatie of noden;
- betrokkenen uitgebreid te informeren;
- betrokkenen voor te bereiden op verdere dialoog en participatie.

Hoe het werkt:

- Zoals een echte markt: kraampjes, marktkramers, materiaal, ...
- Elk kraam is een infostand met gerichte informatie. De 'marktkramer' geeft uitleg en verwerft vragen, bezorgdheden, suggesties en kansen.
- Bezoekers worden op een creatieve manier (gong, muziekje, ...) aangezet om naar een volgende stand door te schuiven.
- Bezoekers die klaar zijn met de kraampjes of daar geen info willen zoeken, kunnen naar het 'café' gaan: een ontmoetingsplek waar mensen ook over het onderwerp van gedachten wisselen.

Praktisch nodig:

- ruime en open locatie;
- infostands, achtergrondmuziek, uitnodigende sfeer;
- een centrale ontmoetingsplek in de vorm van een café. De 'café-uitbater' treedt op als procesbegeleider en luistert naar de vragen en standpunten;
- een dynamische moderator om het geheel in goede banen te leiden.

Inspiratiebezoek

Een uitstap naar een voorbeeldproject.

Doel: inspireren en enthousiasmeren, meningen en ideeën doen rijpen als onderdeel van informeren en consulteren.

Nuttig om:

- een duidelijker beeld te geven van hoe een windproject eruit kan zien;
- alternatieve en vernieuwende ideeën en oplossingen te ontdekken;
- de meningen van betrokkenen te laten rijpen;
- eventuele conflictsituaties te ontmijnen en bespreken.

Hoe het werkt:

- Definieer de basisvraag. Bijvoorbeeld: Wat kan een bezoek toevoegen aan de discussie? Wat kan een inspiratiebezoek bijdragen aan ons windproject?
- Lijst mogelijke voorbeeldprojecten op en selecteer vervolgens op basis van enkele criteria zoals draagvlak, voldoende verschillende soorten, fase van windontwikkeling of niveaus van betrokkenheid.
- Bereid de bezoeken inhoudelijk en procesmatig voor.
- Bereid de reis inhoudelijk voor aan de hand van gespreksvragen of stellingen die je tijdens de busrit kan voorleggen aan de deelnemers.
- Effectief bezoek aan de relevante voorbeeldprojecten.
- Volg de uitstap op met de deelnemers. Peil bij voorkeur onmiddellijk bij aankomst: Wat charmeert? Wat zijn aandachtspunten en zorgen?

Praktisch nodig:

- goed voorbereide keuze van de voorbeeldprojecten: ofwel voldoende diversiteit binnen één project, ofwel een bredere variatie om de creativiteit te stimuleren;
- transport;
- eventueel plannen van de voorbeeldprojecten;
- gespreksleiders;
- catering of picknick.

Wederzijdse informatiesessie

Uitwisseling van informatie tussen de betrokkenen en de initiatiefnemers.

Doel: informeren en consulteren van burgers, mensen uit de buurt en andere stakeholders.

Nuttig om:

- in een vroeg stadium objectieve informatie te geven;
- te anticiperen op mogelijke bezorgdheden van burgers en stakeholders;
- in een vroeg stadium betrokkenheid en draagvlak op te bouwen.

Hoe het werkt:

- Een objectieve en toegankelijke inleiding door een deskundige, onafhankelijke spreker die windontwikkeling in het ruimere perspectief van bijvoorbeeld hernieuwbare energie plaatst.
- Deelnemers stellen (kort) enkele vragen om de inhoud beter te begrijpen.
- Dialoog in kleine groepen waarbij deelnemers verder nadenken over de mogelijkheden, kansen, bezorgdheden, noden, toepasbaarheid, ...

Praktisch nodig:

- ruime locatie, tafels in 'café-opstelling', informele sfeer;
- objectieve inleidende spreker;
- toegankelijke presentatie;
- gespreksleider;
- gespreksbegeleiding met gesprekshandleiding bij kleine groepen.

Bekommernis

“Wordt windenergie overgesubsidieerd?”

- » Elektriciteit uit windenergie is een relatief recente technologie die zich nog verder ontwikkelt. We mogen in de toekomst nog efficiëntere en dus goedkopere windturbines verwachten.
- » Om voor de nieuwe en duurzame technologieën (zoals windenergie) kansen te creëren op de overwegend 'fossiele' elektriciteitsmarkt, hebben zowat alle overheden wereldwijd een steunregeling uitgewerkt. De Vlaamse steun is zo geregeld dat windprojecten een afgesproken financieel rendement behalen in verhouding tot de investeringsrisico's (gebaseerd op verwachte inkomsten en uitgaven).

Windatelier

Een groep vrijwilligers die regelmatig samenwerkt met de initiatiefnemers om het windontwikkelingsproject mee vorm te geven.

Doel: coproduceren en adviseren.

Nuttig om:

- belanghebbenden te betrekken bij draagvlakopbouw;
- belanghebbenden mede-eigenaar te maken van het ontwikkelingsproces;
- kennis en vaardigheden van mensen uit de buurt en andere belanghebbenden positief in te zetten;
- de vinger aan de pols te houden en "buiten binnen te brengen".

Hoe het werkt:

- Via een open oproep en het gericht aanspreken van mensen wordt een lokale werkgroep samengesteld met maximum vijftien vrijwillige betrokkenen.
- Streef bij de samenstelling een grote diversiteit na: bijvoorbeeld voor- en tegenstanders, verschillende expertises en vaardigheden (communicatie, praktisch, inhoudelijk, trekker, ...) en diverse achtergronden.
- Het windatelier komt regelmatig samen, bespreekt mogelijkheden om hindernissen te overwinnen, werkt het projectplan uit, onderneemt acties, verdeelt het werk, ...

Praktisch nodig:

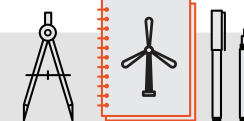
- een neutrale procesbegeleider;
- een trekker van het windatelier;
- vergaderlocatie;
- goede verslaggeving en open communicatie.

Bekommernis

“Moet er voor elke MW wind een MW aan gascentrales stand-by staan?”

- » Elektriciteitsproductie op basis van wind of zon is afhankelijk van de specifieke weersomstandigheden: het waait niet altijd even hard en de zon schijnt niet altijd. Wil men toch over voldoende elektriciteit kunnen beschikken, dan moet er op verschillende zaken ingezet worden zoals meer capaciteit installeren, sterker inzetten op interconnectiviteit met de buurlanden, elektriciteit opslaan in batterijen, en de vraag flexibeler maken door deze te verhogen wanneer er veel elektriciteit is en te verlagen in windluwe periodes. Combinaties van wind en zon zijn interessant omdat het vaak waait wanneer er minder zon is en omgekeerd. Sterkere interacties tussen elektriciteit, warmte en mobiliteit bieden eveneens interessante perspectieven om de typische variabiliteit van wind te bufferen. Zo zou je bijvoorbeeld bij een teveel aan elektriciteit warm water kunnen produceren dat in een periode van windluwte benut kan worden, of je zou het teveel aan elektriciteit kunnen opslaan in batterijen van elektrische auto's.
- » Het is een en-en-verhaal waarbij op verschillende oplossingen tegelijkertijd moet worden ingezet. Bij een dergelijke benadering kunnen dat dus ook gascentrales zijn. In een goed uitgebalanceerd energiesysteem zal het aantal benodigde MW aan gas per geïnstalleerde MW aan wind in elk geval kleiner zijn.
- » Niet alleen hernieuwbare energie, ook de traditionele energie-installaties hebben nood aan back-up om te compenseren voor bijvoorbeeld geplande onderhoudsactiviteiten en ongeplande buitengebruikstellingen (cf. incidenten bij de nucleaire installaties).

Enquête

Een onderzoek om naar meningen te peilen.

Doel: consulteren.

Nuttig om:

- een beeld te krijgen van de ingesteldheid en verwachtingen van een (groot) deel van de bevolking;
- moeilijker bereikbare burgers te betrekken;
- op een laagdrempelige manier met een beperkte tijdsinvestering een grote hoeveelheid informatie te verzamelen;
- veel gedetailleerde informatie te verzamelen en die op een kwantitatieve wijze te verwerken.

Hoe het werkt:

- Verschillende mogelijkheden: huis-aan-huis-interviews, postenquête, telefonisch, digitaal, ...
- Anonieme vragenlijsten leveren vaak waarheidsgetrouwere informatie op.
- Wees je bewust van de neiging van mensen om sociaal wenselijke antwoorden te geven.
- Verwerking en samenvatting van de resultaten in een rapport. Dat kan dienen voor een volgende verdiepende bevragsingsronde of besluitvorming.
- Terugkoppeling van de resultaten aan de deelnemers.
- Communicatie via onder andere het gemeentelijke informatieblad.

Praktisch nodig:

- realistische tijdsinschatting: huis-aan-huis bevraging is tijdrovend terwijl een online-enquête snel en efficiënt kan zijn;
- goede en eenvoudige vragen;
- testen van de vragenlijst bij een doorsnee groep burgers;
- ruime bekendmaking van de vragenlijst via lokale media;
- eenvoudig verwerkingsstelsel.

Bekommernis

“Moet je meer energie steken in de bouw van een windturbine dan wat de turbine zelf ooit kan produceren?”

- » Om de verschillende onderdelen van een windturbine te produceren, is ook energie nodig. Denk maar aan het staal van de mast of de productie van de wieken. Onderzoek toont aan dat er ongeveer zes maanden windenergie nodig zijn om de energie te compenseren die nodig was voor het maken van de componenten van de windturbine: een peulenschil in vergelijking met de twintig jaar dat deze turbine elektriciteit zal produceren.

Windcafé

Een toegankelijke manier om gericht informatie te geven en actief te luisteren naar kansen en bezorgdheden die betrokkenen zien.

Doel: informeren en consulteren van burgers, mensen uit de buurt en andere stakeholders.

Nuttig om:

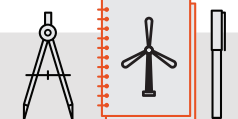
- te vertrekken van de reële vragen van betrokkenen in plaats van zelf te bepalen wat ze moeten weten;
- betrokkenen zelf de informatieve agenda te laten opstellen;
- snel te achterhalen welke zorgen en misverstanden er leven bij de betrokkenen;
- gerichte, relevante en toegankelijke informatie te geven.

Hoe het werkt:

- Deelnemers geven aan waarom ze gekomen zijn, in welke mate ze instemmen met een idee en wat ze zeker willen weten aan het einde van de avond.
- De vragen worden beluisterd en zichtbaar voor iedereen geclusterd.
- Vragen worden beantwoord, eventueel in kleinere groepen aan kleine tafels.
- In subgroepen schetsen de deelnemers de voordelen, de nadelen, de kansen en de hindernissen die zij zien en geven ze daarover bijkomende informatie aan de initiatiefnemers.

Praktisch nodig:

- ruime locatie, café-opstelling of een echt café, informele sfeer;
- goede gespreksbegeleiding;
- gespreksbegeleiding voor de subgroepen;
- werk materiaal zoals stiften en papier;
- presentaties, folders en voorbeelden ter informatie.

Stellingenspel

Een actieve manier om deelnemers te laten meewerken aan de hand van stellingen.

Doel: coproduceren en input leveren om beslissingen voor te bereiden.

Nuttig om:

- concepten en ideeën te toetsen;
- betrokkenheid bij en instemming met beslissingen te vergroten;
- het windplan en de werkwijze voor te stellen en feedback te vragen.

Hoe het werkt:

- Deelnemers tonen de mate van hun instemming met een idee of formulering door een fysieke positie in te nemen tussen twee uiteinden. Staan ze aan het ene uiteinde dan gaan ze totaal niet akkoord, staan ze aan het andere uiteinde dan gaan ze helemaal akkoord. De deelnemers kunnen elke mogelijke positie tussen deze twee uiteinden innemen.
- Na een eerste positie-inname vertelt elke deelnemer waarom hij of zij op die bepaalde plaats staat.
- Na uitwisseling van meningen, toelichting en verheldering krijgen deelnemers de kans opnieuw van plaats te veranderen.

Praktisch nodig:

- een grote open ruimte zonder stoelen, eventueel buiten, of een grote trappenhall waar de traptreden gebruikt kunnen worden;
- voorbereiding aan de hand van bv. stellingen, beelden of schetsen;
- goede gespreksleiding.

Bekommernis

“Zijn er lasten voor de buurt en verdwijnen winsten uit de regio?”

- » Bij sommige Vlamingen leeft het idee dat privé-ontwikkelaars her en der windturbines komen bouwen en zo de winsten opstrijken, terwijl de lasten voor de buurtbewoners zijn. Nochtans is dat vandaag zeer uitzonderlijk. In de eerste plaats zijn er ontwikkelaars met publieke aandeelhouders. Daarnaast ontstaan er ook steeds meer lokale coöperatieven zoals Energent en Campina Energie.
- » Bovendien bieden privé-ontwikkelaars de mensen uit de buurt verschillende mogelijkheden om mee te participeren in de windparken, vaak in de vorm van achtergestelde leningen die worden geïnvesteerd in het windproject. Sommige privé-ontwikkelaars gaan ook allianties met coöperatieven aan om samen projecten te ontwikkelen. En tenslotte kunnen omwonenden van windprojecten tegenwoordig een elektriciteitscontract afsluiten tegen gunstige voorwaarden.
- » Voor een inschatting van de lasten verwijzen we naar de andere uitgewerkte bekommernissen.

Effectenarena

Een manier om inzicht te krijgen in mogelijke positieve en negatieve effecten van verschillende opties.

Doel: consulteren, adviseren en coproduceren.

Nuttig om:

- de gedachtegang achter doelen en plannen uiteen te zetten aan deelnemers;
- veronderstellingen van de ontwikkelaar achter het doel en het plan te toetsen;
- specifiek inzicht te krijgen in de mogelijke effecten van bepaalde opties;
- toetsen op welke manier de aanpak haalbaar, aanvaardbaar en realistisch is.

Hoe het werkt:

- Volgens de metafoor van de Romeinse arena: strijd tussen de gladiatoren (de sterktes, de kansen) en de wilde dieren (de zwaktes, de valkuilen, de bedreigingen).
- Burgers en andere stakeholders werken in kleine groepen van maximum vijf deelnemers. Ze formuleren hun antwoorden op post-its met verschillende kleuren. Een voorbeeld:
 - Geel: Welke doelen kunnen we stellen als we dit windproject verderzetten?
 - Groen: Wat zit mee? Wie zijn onze partners? Welke kansen zijn er nu al? Welke middelen hebben we ter beschikking? Wat zijn onze sterktes?
 - Rood: Welke weerstanden en drempels moeten we overwinnen? Waar moeten we in verbeteren? Voor welke bedreigingen moeten we een oplossing bedenken?

- Op een zeer groot vel papier (de arena) worden de post-its opgehangen.
- Deelnemers tekenen lijnen tussen de post-its en geven onder meer verbanden, tegenstellingen en bundelingen aan. Zo brengen ze de te verwachten effecten in kaart.
- Gespreksronde: toelichting, discussie, nieuwe lijnen, post-its bundelen, ...
- Laatste gespreksronde om te consolideren en te herformuleren.

Praktisch nodig:

- een grote open ruimte, café-opstelling;
- werkmateriaal: verschillende kleuren post-its, stiften, groot vel papier;
- goede gespreksleiding;
- verslagnemers;
- foto toestel om het resultaat vast te leggen en als illustratie voor volgende stappen.

Open Space Lab

Een vrije structuur waarbij deelnemers zelf de agenda en de inhoud bepalen.

Doel: consulteren.

Nuttig om:

- open en spontaan ideeën of bedenkingen naar boven te laten komen en burgers en stakeholders zelf verantwoordelijk te maken voor bepaalde onderdelen door hen mee te laten denken en hen te activeren.

Hoe het werkt:

- Bij de uitnodiging worden de bedoeling en de richtlijnen bekend gemaakt.
- Een scherpe openingsvraag of kwestie wordt geformuleerd en duidelijk gekaderd, zonder daarbij oplossingsrichtingen aan te geven.
- Deelnemers formuleren thema's die besproken moeten worden om de openingsvraag te kunnen oplossen. Deze thema's worden op de muur aan de agenda toegevoegd. Elke participant schrijft zijn naam onder de discussie waaraan hij wil deelnemen.
- Deelnemers formuleren in groep antwoorden op hun onderdeel. Elke groep komt tot één antwoord. Bij een veelheid aan antwoorden wordt deze ronde herhaald.
- Er kan eventueel een structuur meegegeven worden aan de subgroepen.

Praktisch nodig:

- een grote open ruimte, tafels worden opzij geschoven;
- werkmateriaal zoals flipover, stiften of plakband;
- een goede gespreksleiding.

Wind in de rug

Op korte tijd veel meningen achterhalen over enkele kwesties.

Doel: consulteren.

Nuttig om:

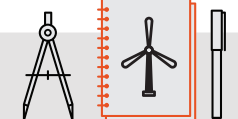
- de mening van verschillende burgers en andere stakeholders over een aantal opties, vragen en stellingen op korte tijd te achterhalen;
- met een grote groep te kunnen werken.

Hoe het werkt:

- Het is niet de bedoeling de kennis van de deelnemers te testen.
- Stel een meerkeuzevraag of poneer een stelling.
- Elke hoek van het lokaal vertegenwoordigt een van de antwoordmogelijkheden.
- Deelnemers begeven zich naar de hoek van hun keuze.
- Gedurende korte tijd, maximum 10 minuten, worden er in elke hoek argumenten verzameld voor deze keuze.

Praktisch nodig:

- voldoende grote open ruimte;
- opstellen van meerkeuzevragen;
- werkmateriaal: flipover in werkhoecken;
- gespreksleiding: algemeen en per werkhoeck.

Windcarroussel

Een creatief proces dat de dialoog en de uitwisseling van kennis en ideeën bevordert.

Doel: consulteren, adviseren en coproduceren.

Nuttig om:

- grote groepen bij een échte dialoog te betrekken;
- een standpunt te genereren, kennis uit te wisselen, innovatief denken te stimuleren en mogelijke actievormen te bespreken;
- belangrijke strategische zaken grondig te verkennen.

Hoe het werkt:

- Aan elke tafel ligt één kwestie of vraag.
- Deelnemers kiezen in een aantal rondes telkens een van de tafels. Maximum een halfuur per ronde.
- Een vaste gespreksleider per tafel vat voor nieuwe tafelgasten de eerdere gesprekken samen, zodat er kruisbestuiving ontstaat.
- Afsluitend worden de belangrijkste ideeën samengevat en de mogelijkheden voor opvolging besproken.

Praktisch nodig:

- café-opstelling, informele sfeer;
- geef je café een naam die aansluit bij de doelstelling of het thema;
- gespreksleiding: algemeen en per tafel;
- werkmateriaal als grote vellen papier en stiften.

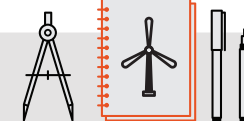

Windloket/Energieloket

Heel wat windontwikkelaars voorzien een contactpunt waar omwonenden terecht kunnen met vragen of klachten over een specifiek windproject. Maar daar waar meerdere windprojecten van verschillende ontwikkelaars actief zijn, is het niet altijd duidelijk waar een burger precies terecht kan met zijn vraag. Steden en gemeenten kunnen hier een nuttige rol opnemen door zelf een windloket in te richten dat objectieve informatie verstrekt en vragen van omwonenden over te maken aan de juiste ontwikkelaar, de betrokken overheidsdienst of een andere relevante partij.

Een windproject in virtual reality

Omwonenden kunnen zich vaak moeilijk een correct beeld vormen van de impact van windturbines op hun vertrouwde omgeving. Het helpt om een windpark te visualiseren. Ook bij Vlaamse windprojecten doet de virtualrealitybril zijn intrede. Met de VR-bril op beleven mensen de omgeving vanop de grond en vanop de top van een windturbine. Dat is voor velen een zeer gewaardeerde ervaring.

Omgevingsfonds als hefboom voor windontwikkeling

Omdat windturbines grote installaties zijn, kan je een windpark onmogelijk zomaar in het landschap 'inpassen'. Windturbines veranderen het landschap waarin ze terecht komen, dat is zo. Dat erkennen, vormt de basis van het draagvlak dat we uitbouwen. Het verwachte landschap effectief laten zien, helpt om de impact beter in te schatten. Door een omgevingsfonds op te richten kan je de **kwaliteit van de omgeving verhogen** en dat vergroot de band tussen de windturbines en de omwonenden.

Zo'n omgevingsfonds ondersteunt lokale, duurzame initiatieven die de kwaliteit van de omgeving verhogen: niemand weet beter wat daarvoor nodig is, dan de mensen uit... de dichte omgeving.

Voor het beheer van een omgevingsfonds van windturbines wordt een onafhankelijk bestuur benoemd waarin voornamelijk de omwonenden vertegenwoordigd zijn. Het fonds kan namelijk - waar nodig - opnieuw grip bieden op de eigen omgeving - want bij sommige mensen kan de perceptie leven dat die verloren raakte met de komst van windturbines.

Ook de uitbaters van de windturbines spelen een cruciale rol: zij voorzien de middelen. En ze zien er mee op toe dat de projecten die dankzij het fonds verwezenlijkt worden, niet indruisen tegen hun duurzame bedrijfsfilosofie. De lokale overheid, organisaties en verenigingen kunnen - met een adviserende rol - expertise inbrengen. De lokale overheid kan bovendien een bijkomende faciliterende rol opnemen door bijvoorbeeld de administratieve werking van het fonds voor haar rekening te nemen.

Een omgevingsfonds windturbines wordt gevoed door de projectontwikkelaars. Zij leveren een financiële bijdrage per windpark, per windturbine of per geproduceerde MWh gedurende een afgesproken periode. Het bedrag en de duur is niet het enige om af te spreken. Het is ook belangrijk om vast te leggen hoe het fonds werkt, waaraan middelen besteed kunnen worden, wie beslist, wie adviseert,...

Om het draagvlak te bouwen, is **het participatieve proces met de lokale gemeenschap** (samen komen tot goede afspraken) **even belangrijk als het fonds op zich**. Het omgevingsfonds is immers geen omkoopsom om het "OK" van de omwonenden te krijgen.

Meer weten? Bekijk het animatiefilmpje van het omgevingsfonds Milde Meetjes van het windlandschap Eeklo-Maldegem-Kaprijke. <https://vimeo.com/147593029>

Of lees er meer over op: <https://oost-vlaanderen.be>

De provincie Oost-Vlaanderen is pleitbezorger voor het oprichten van omgevingsfondsen. Meer info op:

<https://www.energielandschap.be/sites/default/files/u11/TOOLKIT.pdf>

In Nederland hebben de Nederlandse sectorfederatie van de windproducenten (NWEA) en de milieu- en natuurorganisaties een gedragscode afgesloten, daarin staat onder meer dat windproducenten per megawattuur stroom opgewekt door windturbines een halve euro doneren voor lokale initiatieven.

3. HOE EN WANNEER WORDEN BURGERS GEÏNFORMEERD OVER EEN PROJECT?

- Vanaf wanneer en op welke momenten informeert de ontwikkelaar de burgers en mensen uit de buurt?
- Is er interactie mogelijk over de finale inplanting van het project? Gaat het om actieve of passieve betrokkenheid van de omwonenden? Hoe wordt dit georganiseerd?
- Welke informatietrajecten voorziet de ontwikkelaar? Bijvoorbeeld al dan niet gerichte infosessies.
- Wat is de frequentie van de informatiedeling?
- Engageert de windontwikkelaar zich tot concrete afspraken rond responstijd op vragen van de omwonenden?
- Lanceert de ontwikkelaar een specifieke website? Is daarin een rubriek voorzien met antwoorden op veelgestelde vragen?
- Is er een telefoonnummer waar geïnteresseerden met vragen terecht kunnen?
- Waar en hoe krijgen de burgers informatie over de productie van het windproject eenmaal het operationeel is?
- Is er nazorg voor het geval er toch klachten opduiken (cf. energieloket)?

4. WERKINSTRUMENTEN VOOR INFORMATIE & COMMUNICATIE

Als de gemeente rechtstreeks met haar inwoners over het project communiceert en het project kadert in haar lokale beleid, creëert dit een grote meerwaarde voor het lokale draagvlak.

Het is belangrijk om intensief en gedurende het volledige proces via verschillende middelen of kanalen te communiceren over de komst en de vooruitgang van het windproject. Ook wanneer de wieken al ruime tijd draaien blijft het nuttig om het publiek op de hoogte te houden, bijvoorbeeld over de opbrengst van de turbine na een periode van een jaar. Voor elke boodschap en doelgroep zijn er geschikte communicatiemiddelen. We beschrijven er een paar.

Flyer

Flyeren is een efficiënte manier om je initiatief snel bekend te maken.

→ Zes tips voor het maken van flyers:

- ✓ Bepaal je doelgroep en leer die goed kennen (zie hoofdstuk 4).
- ✓ Bepaal het doel van de flyer en kies een treffende titel.
- ✓ Schrijf een pakkende tekst. Wees direct en duidelijk. Hou het begrijpelijk.
- ✓ Neem een sprekende afbeelding en zorg dat alles goed leesbaar is.
- ✓ Check de grammatica en spelling.
- ✓ Houd een leuke actie op de flyer om de doelgroep aan te trekken.

Gebruik de regel van de 5 W's (wie, wat, waar, wanneer, waarom). Als je al deze vragen kan beantwoorden, zal de lezer de belangrijke informatie snel terugvinden.

📄 Download een sjabloon op de volgende link:
<http://www.energiesparen.be/windgids/werkinstrumenten>

Labels for the flyer diagram:

- Context
- Wat? Waar? Wanneer? Contact
- Voor wie?
- Titel, Datum

Text on the flyer:

**GEEF DE TOEKOMST EEN KANS
EN GEEF ZE MEE VORM!**

16 januari 2020

Alle inwoners van [gemeente/stad] zijn welkom op een informatie- en gespreks [avond/namiddag] over hernieuwbare energie in de gemeente.

Informatievergadering
 Wilt u meer weten over dit windenergieproject en hoe u mee kan participeren? Op [datum] om [uur] organiseren wij een informatievergadering waar u met al uw vragen terecht kan. De [avond/middag] is gratis. Een hapje en een drankje zijn voorzien.
 Kan u niet aanwezig zijn, maar wenst u wel informatie, dan kan u altijd terecht op onze [website] of infoloket op het nummer 0x/xxx xxx.

Wat?
 Windmolens op [exacte locatie]. Kom er mee over praten, want het gaat over de veiligheid en de levenskwaliteit van uzelf, uw kinderen en kleinkinderen.

Waar?
 [zaal]
 [straat, nummer]
 [postcode, gemeente/stad]

Wanneer?
 [dag, maand, jaar] om [uur].

Contact:
 [website]
 [telefoonnummer]
 [e-mail]

Affiche

Affiches zijn een geschikt medium om je informatie wijd te verspreiden. Hou de affiche in overeenstemming met je andere communicatietools. Gebruik bijvoorbeeld steeds dezelfde huisstijl als op je flyer of website. Zo is het voor het doelpubliek duidelijk dat het over hetzelfde project gaat. De informatie op een affiche is compacter. Denk dus op voorhand goed na over wat er zeker op moet. Denk ook goed na wat de strategische plekken zijn om je affiches op te hangen.

→ Tips voor het ontwerpen, maken en ophangen van affiches:

- ✓ Denk na over de doelgroep (zie hoofdstuk 4).
- ✓ Kies een sprekende foto.
- ✓ Beantwoord de 5 W's (wie, wat, waar, wanneer, waarom).
- ✓ Zorg dat de boodschap in één oogopslag duidelijk is.
- ✓ Wees direct, duidelijk en concreet. Zorg dat de affiche sympathiek overkomt.
- ✓ Vergeet geen belangrijke bijkomende informatie. Als je met je affiche bijvoorbeeld mensen uitnodigt om mee te denken, vermeld dan welke spullen ze moeten meenemen.
- ✓ Bedenk waar je de affiches het beste ophangt.

De informatie op de affiche moet kort en bondig zijn, zodat de lezer onmiddellijk kan zien waarover het gaat en wat er van hem verwacht wordt.

Waar je de affiches plaatst, hangt af van je doelgroep en wat je met de affiche wil bereiken. Denk bijvoorbeeld aan het gemeentehuis, de bibliotheek, de sportzaal, het cultureel centrum, scholen, krantenwinkels, cafés of bakkers.

📄 Download een sjabloon op de volgende link:
<http://www.energiesparen.be/windgids/werkinstrumenten>

→ Laat een affiche de aandacht trekken en duidelijk zijn

Projectwebsite

- ✓ Doelgroep: inwoners, partners, collega's, journalisten en alle andere geïnteresseerden.
- ✓ Soort informatie: projectnieuws, technische informatie, infomomenten, nuttige links, rapporten en documenten, en contactgegevens.
- ✓ Beheer: projectteam.

→ Tips over hoe om te gaan met lokale media

- ✓ Wie is de lokale media?
- ✓ Maakt de gemeente publicaties?
- ✓ Welke kanalen bestaan er in de omgeving?
- ✓ Schrijf een redactioneel artikel over het project.
- ✓ Lever ook technische informatie: waarover gaat het?
- ✓ Gebruik informatie rond het project dat al bestaat zoals op flyers of affiches.
- ✓ Een interview met de ontwikkelaar of burgemeester over het project behoort ook tot de mogelijkheden.

Sociale media

Sociale media is een onmisbaar communicatiemiddel geworden in onze maatschappij. Het is ideaal om veel mensen te bereiken met minimale kosten. Post geen te complexe informatie, maar kies voor korte berichtjes in eenvoudig taalgebruik. Link waar nodig naar andere online informatie zoals je website, een krantenartikel of digitale publicatie.

Nog een voordeel van sociale media is dat gebruikers je bericht kunnen delen. Je kan het bereik van je bericht vergroten door het te sponsoren. Zo kan je ook een heel specifiek publiek aanspreken.

→ Facebook

- ✓ Doelgroep: geïnteresseerden. Ze kunnen reageren op berichten en de boodschap zo versterken en verspreiden.
- ✓ Soort informatie: concreet nieuws over je project en acties. Positieve berichten. Vooral foto's met een beperkte hoeveelheid tekst. Verwijs naar de projectwebsite waar mogelijk.

→ Twitter

- ✓ Soort informatie: zeer korte feitelijke mededelingen, aankondigingen en standpunten met verwijzing naar de projectwebsite.

→ Digitale nieuwsbrief/'windkrant'

- ✓ Doelgroep: partners, inwoners, andere lokale betrokkenen.
- ✓ Soort informatie: concrete informatie naar aanleiding van concrete gebeurtenissen (bijvoorbeeld de voortgang van het windproject).
- ✓ Maak gebruik van de fases in hoofdstuk 2 om de doelgroep te tonen in welke fase het project zich bevindt.

Download een sjabloon op de volgende link:

<http://www.energiesparen.be/windgids/werkinstrumenten>

Omgaan met de pers

Probeer een actief persbeleid te voeren. Een persbericht uitsturen, is een efficiënte en kosteloze manier om een groot publiek te informeren. Je moet belangstelling opwekken met je persbericht. Sommige mensen vinden jouw communicatie geloofwaardiger als de media erover bericht. Anderen lezen geen folders of nieuwsbrieven.

→ Tips voor een (lokaal) persbeleid

- ✓ Verken de lokale media. Hecht ook belang aan nieuwsbrieven van bijvoorbeeld lokale verenigingen of burgers.
- ✓ Schrijf een persbericht of redactioneel artikel over het project. Voorzie dat ook van technische informatie: waarover gaat het?
- ✓ Gebruik informatie rond het project dat al bestaat zoals op flyers of affiches.
- ✓ Neem in je persbericht één of meerdere citaten op, bijvoorbeeld van de burgemeester, de ontwikkelaar en inwoners die graag constructief willen bijdragen.
- ✓ Verwijs naar downloadbaar beeldmateriaal en achtergrondinformatie.

 Download een sjabloon voor een persbericht op de volgende link: <http://www.energiesparen.be/windgids/werkinstrumenten>

LOGO

PERSBERICHT

[Datum]
[voor onmiddellijke publicatie]
OF [Onder embargo tot [datum], [tijdstip]]

Kop = titel (de essentie in max. 30 karakters
(eventueel ondertitel))

Lead = eerste alinea, meestal in het vet

- aandacht trekken
- eenvoudig
- over 1 onderwerp
- max. 5 à 6 regels

Tussentitel

5 w's:

- wie?
- Wat?
- Waar?
- Wanneer?
- Waarom?

De tekst is opgebouwd als een omgekeerde piramide: het allerbelangrijkste eerst en het minst belangrijke als laatste, zodat je toch nog over de nodige informatie beschikt als je de tekst oprolt en er telkens een alinea onder verbergt.

Tussentitel

Met tussentitels werken, maakt het voor de lezer gemakkelijker te lezen. Het laat hem toe zelf informatie te selecteren. Een persbericht is zakelijk, maar gebruikelijk.

Boilerplate

Dit is de informatie om je organisatie voor te stellen (wie zijn we, wat doen we, ...). Dit onderdeel moet strikt zakelijk verwoord zijn. Je moet hier geen moeite doen om het voor de lezer ontspannend te maken.

Contactinfo

Hier komen de contactgegevens van de persoon in die voor dit project als woordvoerder van jouw organisatie zal optreden.

Je mag altijd bijlagen toevoegen zoals beeldmateriaal, audio, etc.

Brief aan de bevolking

Inwoners informeren kan op een heel efficiënte manier via een brief. Een brief kan ingezet worden als uitnodiging, om te informeren over de stand van zaken en om meningen te verzamelen.

Belangrijke elementen om mee te nemen in een brief is:

- de timing van het project;
- informatie over het project.

We raden aan om zo veel mogelijk te communiceren met de inwoners, van opstart over bouw tot uitbating.

Informatie over
het project

timing

LOGO

[datum, gemeente]

Mevrouw, Meneer,

Graag willen wij u informeren over een nieuwe stap die we zetten om onze samenleving duurzamer te maken. Het windenergieproject dat [xxx] en [xxx] samen zullen bouwen in onze [gemeente], zal bestaan uit [xxx] windturbines. Voor meer informatie rond deze samenwerking kunt u terecht op [website].

Waarom een windpark?

Hernieuwbare energie is onze enige binnenlandse energiebron en we moeten deze maximaal benutten. Vlaanderen neemt zich voor om tegen 2020 10% hernieuwbare energie te produceren en Europa mikt op een aandeel van 20% en 27% hernieuwbare energie in respectievelijke 2020 en 2030. Vandaag staan er xxx [vul aan met info van www.energiekaart.be] windturbines op het land in Vlaanderen. Maar er is meer nodig om de omslag naar een duurzaam energiesysteem mogelijk te maken. Wind zal nog meer dan vandaag deel uitmaken van het Vlaamse landschap, ook in onze gemeente.

Informatie over de windturbines

- **Exacte locatie:** [xxx]
- **Aantal turbines:** [xxx]
- **Vermogen:** [xxx] megawatt per turbine
- **Hoogte:** [xxx] m inclusief wieken
- **Elektriciteitsproductie per turbine:** voor [xxx] tot [xxx] gezinnen
- **Kostprijs:** [xxx] euro
- **Vooropgestelde planning:** [xxx]
 - Begin van de bouw: [maand, jaar]
 - Testfase: [maand, jaar]
 - Officiële operationeel: [maand, jaar]

Informatievergadering

Wil u meer weten over dit windenergieproject en hoe u mee kan participeren? Op [datum] om [uur] organiseren wij een informatievergadering waar u met al uw vragen terecht kan. Een hapje en een drankje zijn voorzien.

[zaal] [straat, nummer] [postcode, gemeente/stad]
Schrijf u in voor [datum] via [telefoonnummer] of [e-mail].

Kan u niet aanwezig zijn, maar wenst u wel informatie, dan kan u altijd terecht op onze website [website] of infoloket op het nummer 0x/xxx xxx.

Met vriendelijke groeten, [Naam]

Download een sjabloon op de volgende link:
<http://www.energiesparen.be/windgids/werkinstrumenten>

Net zoals het energielandschap in volle beweging is, wordt de Windgids regelmatig aangevuld met nieuwe goede voorbeelden en nuttige informatie.

Op www.energiesparen.be/windgids vind je meer informatie.

Herziene uitgave 2019

Verantwoordelijke uitgever: **Luc Peeters**,

Administrateur-generaal,

Vlaams Energieagentschap

Koning Albert II-laan 20 bus 17

1000 Brussel

Redactie en layout: **3E, tri.zone en Visuality**

Depotnummer: **D/2019/3241/175**

Vlaanderen
is energie